

Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU26

In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till en ny lag, lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, och förslag till lag om ändring i lagen om ordningsvakter samt lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen.

Syftet med förslaget är att förhindra fusk vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Den nya lagen innebär bl.a. att kontroll med kroppsvisitation av provdeltagare får utföras vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller). En provdeltagare som vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska nekas tillträde till den lokal som kontrollen avser under de återstående provpassen. En sådan provdeltagare ska inte heller få något resultat på provet, om det inte finns synnerliga skäl. Om det är fråga om en vägran att genomgå en utpasseringskontroll ska provdeltagaren dessutom stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för kontrollen, om det inte finns synnerliga skäl.

Enligt förslaget får ordningsvakter förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Förslaget innebär också att uppgifter som hänför sig till planering eller andra förberedelser för in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen skyddas av sekretess.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns fyra reservationer (M, SD, C, V, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:155 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

Fem yrkanden i följdmotioner (M, SD, V, L).

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden.....	6
Lagförslagen	6
Det bör införas kroppsvisitation för att motverka fusk på högskoleprovet	12
En ny lag som reglerar kroppsvisitation ska införas	20
Sekretess till skydd för kontrollerna vid högskoleprovet ska införas	31
Behandlingen av personuppgifter är förenlig med EU:s dataskyddsförordning	33
Ikraftträdande	34
Utskottets ställningstagande.....	35
In- och utpasseringskontroller	36
Utskottets ställningstagande.....	37
Ny personalkategori	38
Utskottets ställningstagande.....	38
Reservationer	40
1. Lagförslagen, punkt 1 (V)	40
2. In- och utpasseringskontroller, punkt 2 (M, C, KD).....	41
3. In- och utpasseringskontroller, punkt 2 (SD).....	42
4. Ny personalkategori, punkt 3 (SD).....	43
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Propositionen	44
Följdmotionerna	44
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	45
<i>Bilaga 3</i>	
Konstitutionsutskottets yttrande 2021/22:KU5y.....	50

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet,
2. lag om ändring i lagen (1980:578) om ordningsvakter,
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:155 punkterna 1–3 och avslår motion

2021/22:4493 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V).

Reservation 1 (V)

2. In- och utpasseringskontroller

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (L),

2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och

2021/22:4616 av Lars Hjalmered m.fl. (M).

Reservation 2 (M, C, KD)

Reservation 3 (SD)

3. Ny personalkategori

Riksdagen avslår motion

2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 4 (SD)

Stockholm den 9 juni 2022

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Pia Nilsson (S), Josefin Malmqvist (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD), Linus Sköld (S), Christian Carlsson (KD), Michael Rubbestad (SD), Annika Hirvonen (MP), Roza Güclü Hedin (S), Noria Manouchi (M) och Ilona Szatmari Waldau (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens proposition 2021/22:155 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen antar det förslag på en ny lag, lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, samt de förslag på ändringar i lagen om ordningsvakter och i offentlighets- och sekretesslagen som lagts fram i propositionen.

Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Med anledning av propositionen har fyra följdmotioner väckts. De behandlade förslagen finns i bilaga 1. Konstitutionsutskottet har yttrat sig i ärendet och yttrandet finns i bilaga 3.

Regeringen beslutade den 23 augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att bedöma om vissa åtgärder bör vidtas i syfte att förhindra fusk vid högskoleprovet och ta ställning till bl.a. om ett krav på kroppsvisitation vid högskoleprovet i syfte att förhindra användningen av otillåtna hjälpmedel kan utgöra en godtagbar begränsning av regeringsformens skydd mot kroppsvisitation (dir. 2018:91). Utredningen, som antog namnet Utredningen om fusk vid högskoleprovet (U 2018:07), fick senare ytterligare uppdrag i tilläggsdirektiv (dir. 2018:91). Det första uppdraget redovisades den 1 juli 2019 i betänkandet Kontroller vid högskoleprovet – ett lagförslag om åtgärder mot fusk (SOU 2019:37). Betänkandet har remissbehandlats.

Det andra uppdraget, som utredningen redovisade i slutbetänkandet Fusk vid antagning till högskoleutbildning – vad händer sen? (SOU 2019:50), bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Under den fortsatta beredningen har Universitets- och högskolerådet (UHR), Överklagandenämnden för högskolan, Integritetsskyddsmyndigheten, Sveriges förenade studentkårer och de universitet och högskolor som biträder UHR vid genomförandet av högskoleprovet beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss som i sak överensstämmer med förslagen i propositionen.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 3 februari 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran. I förhållande till det förslag som lämnades i lagrådsremissen har några språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en ny lag, lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, ändringar i lagen (1980:578) om ordningsvakter samt ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Syftet med förslagen är att förhindra fusk vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Den nya lagen innebär bl.a. att kontroll med kroppsvisitation av provdeltagare får utföras vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller). En provdeltagare som vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska nekas tillträde till den lokal som kontrollen avser under de återstående provpassen. En sådan provdeltagare ska inte heller få något resultat på provet, om det inte finns synnerliga skäl. Om det är fråga om en vägran att genomgå en utpasseringskontroll ska provdeltagaren dessutom stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för kontrollen, om det inte finns synnerliga skäl.

Lagen om ordningsvakter föreslås kompletteras med en bestämmelse om att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

Regeringen föreslår även att det införs en ny bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen till skydd för uppgifter som hänför sig till planering eller andra förberedelser för in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag. Därefter behandlas en motion där motionärerna yrkar att riksdagen ska avslå regeringens proposition. Slutligen behandlas motionsyrkanden som samtliga innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till propositionens lagförslag.

Lagförslagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till en ny lag, lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. In- och utpasseringskontroller ska i lagen definieras som kontroller med kroppsvisitation av provdeltagare vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller). Ändamålet med sådana kontroller ska anges vara att motverka att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Med elektroniskt hjälpmedel ska avses elektronisk utrustning som kan lagra, sända eller ta emot information. Lagen ska i övrigt innehålla bestämmelser om hur sådana kontroller ska genomföras, konsekvenser av att en provdeltagare vägrar delta i en in- eller utpasseringskontroll, omhändertagande av elektroniska hjälpmedel som påträffas vid kontrollerna, bestämmelser om tystnadsplikt och bestämmelser om överklagande.

Riksdagen antar även regeringens förslag till att lagen om ordningsvakter kompletteras med en bestämmelse om att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

Riksdagen antar dessutom regeringens förslag till att det införs en ny bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen för att skydda uppgifter som hänför sig till planering eller andra förberedelser för in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen.

Därmed avslår riksdagen en motion som yrkar avslag på propositionen.

Jämför reservation 1 (V).

Propositionen

Bakgrund

Högskoleprovet är ett viktigt urvalsinstrument och en andra chans att komma in på högskolan

Regeringen framhåller i propositionen att högskoleprovet ger en andra chans till den som av något skäl inte har tillräckligt konkurrenskraftiga gymnasiebetyg för att kunna antas till sin önskade utbildning. Högskoleprovet är ett av de medel som används i arbetet mot social snedrekrytering till högskolestudier. På övergripande nivå finns strategiska överväganden bakom detta. Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Utbildning och forskning driver på samhällets förnyelse. Förutom att fler behöver utbilda sig är en högskoleutbildning också viktig för den enskilda individen genom att den bidrar till bildning, det demokratiska samtalet, och till enskilda individers personliga utveckling, samhällsengagemang och kritiska tänkande. Den bidrar också till att människors ställning på arbetsmarknaden stärks och att de får bättre förutsättningar att klara omställning och snabba förändringar i livsvillkor.

Regeringen framhåller också att möjligheten att studera vidare oavsett bakgrund är en avgörande förutsättning för att utjämna olikheter i fördelningen av välfärd, inflytande och möjligheter att aktivt delta i samhället. Att komma in – eller att inte komma in – på en högskoleutbildning får därmed mycket stor betydelse för den enskilda individen.

Regeringen anser att det är viktigt att förhindra den orättvisa som uppstår när vissa personer genom att betala kan fuska sig till en utbildningsplats som bekostas med skattemedel. Att vissa personer på det sättet tar plats på högskoleutbildningen går stick i stäv med ambitionen att socioekonomisk bakgrund inte ska ha någon betydelse för övergången till högskolestudier och att det är meriter snarare än plånboken som ska avgöra vem som kan påbörja en utbildning. Ett utbrett fusk motverkar också ambitionen att bredda rekryteringen till högskolan på ytterligare ett sätt. Högskoleprovet har länge varit och är en andra chans in i högskolan. Om fusket tillåts breda ut sig, och om det inte går att lita på att provet faktiskt rangordnar sökande utifrån meriter, finns det en risk att ungdomar med otillräckliga gymnasiebetyg men med goda förutsättningar att ändå klara högskoleutbildning avstår från provet och därmed också från högre studier.

Fusk förekommer och hotar högskoleprovets legitimitet

I propositionen anges att det förekommer att provdeltagare anlitar personer som med falsk legitimation skriver prover i hans eller hennes ställe, s.k. spökskrivare. Ny teknik och modern kommunikationsutrustning har emellertid möjliggjort andra sätt att fuska vid högskoleprovet. Det har framkommit att organiserat och kommersialiserat fusk på högskoleprovet har förekommit vid flera tillfällen under senare år. I dessa fall har provdeltagare betalat stora summor pengar för ett provresultat som mer eller mindre garanterat dem en

plats på önskad högskoleutbildning. En metod har gått ut på att provdeltagaren förses med en modifierad mobiltelefon och ett metallhalsband som vederbörande gömmer under kläderna samt mycket små trådlösa hörsnäckor som placeras inuti örat direkt mot trumhinnan. Metallhalsbandet är kopplat till ett batteri och skapar på så sätt ett elektromagnetiskt fält som driver hörsnäckorna.

Vidare anges i propositionen att de som organiserar fusk på något sätt får tillgång till provfrågorna, tar reda på de korrekta svaren och läser upp dem för de fuskande provdeltagarna under pågående prov. Denna metod och liknande metoder möjliggör alltså ett långt mer omfattande fusk än t.ex. anlitan av spökskrivare. Metoden är enligt regeringen mycket svår att upptäcka under pågående prov och det är i dag inte möjligt att kontrollera om provdeltagare har med sig t.ex. en dold mobiltelefon in i provlokalen.

Regeringen framhåller att någon som fuskar sig till ett bra resultat på högskoleprovet gör det på någon annans bekostnad och det innebär att den som inte har fuskat går miste om utbildningsplatsen och därmed också framtidsutsikterna. Regeringen framhåller vidare att fusk vid högskoleprovet hotar provets legitimitet som urvalsinstrument till högskoleutbildning. Det faktum att personer genom fusk på högskoleprovet kan ha fått tillträde till utbildningar på högskolan kan vidare, tillsammans med uppgifter om t.ex. forskningsfusk, minska förtroendet för universitet och högskolor. Personer som har fuskat på högskoleprovet kan också enligt regeringen få tillgång till attraktiva utbildningar och därmed till attraktiva yrken, t.ex. legitimationsyrken. Att upprätthålla respekten och tilliten till systemet för tillträde till högskolan är således enligt regeringen ett led i att också upprätthålla respekten och tilliten till det som blir resultatet av det arbete som bedrivs inom universitet och högskolor.

Tilliten till viktiga samhällsfunktioner hotas om inte fusk kan stoppas

Regeringen framhåller att ett utbrett fusk vid högskoleprovet på sikt kan undergräva tilliten till universitet och högskolor och att högskolan åtnjuter stort förtroende är centralt. Samhället måste kunna lita på att forskningsresultat är riktiga och att personer inom olika yrkesområden kan utöva de yrken som högskoleutbildningen har förberett dem för. Av det skälet har universitet och högskolor i uppdrag att värna vetenskapens trovärdighet och god forskningssed. Vidare får en lärare vid högskolan vid sidan av sin anställning ha annan anställning eller andra uppdrag inom samma ämnesområde endast om läraren därigenom inte skadar allmänhetens förtroende för högskolan. För att ytterligare skydda förtroendet för verksamheten är en högskola också skyldig att utreda misstankar om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete vid högskolan. På senare år har regeringen vidtagit en rad åtgärder inom området. Det har bl.a. införts en ny lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning, och en ny nämnd för prövning av oredlighet i forskning. Att förhindra fusk och brottlighet vid högskoleprovet är således en del i det pågående arbetet med att täppa till luckor

i systemet i syfte att upprätthålla förtroendet för universitets- och högskolesektorn. Det är enligt regeringen därför viktigt att staten vidtar alla rimliga möjligheter för att motverka fusk även vid högskoleprovet.

Förslag om flytt av ansvaret för genomförande av provet till Universitets- och högskolerådet

Våren 2020 ställde Universitets- och högskolerådet (UHR) för första gången in högskoleprovet. Skälet var smittspridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Regeringen flyttade i september 2020 tillfälligt ansvaret för genomförandet av högskoleprovet från lärosätena till UHR och tillsatte en utredare som skulle fungera som nationell samordnare som skulle bistå UHR vid genomförandet av högskoleprovet och föreslå en framtida ansvarsfördelning när det gäller högskoleprovet (dir. 2020:92).

Samordnaren lämnade i september 2021 sitt betänkande Högskoleprovets organisation och styrning (SOU 2021:72) där det bl.a. föreslås att ansvaret för genomförande av högskoleprovet ska flyttas permanent från lärosätena till UHR. Utredningens betänkande remitterades den 29 september 2021 till den 7 januari 2022 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Gällande rätt

Tillträde till utbildning

Högskoleprovet regleras inte i högskolelagen (1992:1434). I 4 kap. högskolelagen finns däremot bestämmelser om tillträde till högskoleutbildning. Där framgår att högskolorna ska ta emot de sökande som uppfyller behörighetskraven för studierna (1 §) och att ett urval ska göras bland de sökande om inte alla behöriga sökande till en utbildning kan tas emot (3 §).

I 7 kap. högskoleförordningen (1993:100) regleras närmare hur urvalet ska göras. Huvudregeln är att minst en tredjedel av platserna ska fördelas på grundval av betyg, minst en tredjedel på grundval av resultat från högskoleprovet och högst en tredjedel på grundval av urvalsgrunder som en högskola inom vissa ramar får bestämma själv (13 §).

Vidare anges att det för alla högskolor i Sverige ska finnas ett gemensamt högskoleprov och att ett provresultat är giltigt till utgången av det kalenderhalvår som infaller åtta år efter provtillfället (20 §). I samma paragraf anges att Universitets- och högskolerådet (UHR) ansvarar för att provet tas fram och beslutar om resultat på provet samt att de högskolor som ska använda provet som urvalsgrund ska bistå UHR vid genomförandet av provet.

UHR får meddela ytterligare föreskrifter om högskoleprovet (22 §). UHR har meddelat föreskrifter om högskoleprovet (UHRFS 2015:3).

Högskoleprovet genomförs vanligtvis två gånger per år, en på hösten och en på våren.

Ordningsregler för provet och sanktioner vid fusk

För att förebygga att personer som skriver högskoleprovet fuskar finns det ordningsregler. Av UHR:s föreskrifter om högskoleprovet framgår bl.a. följande. Den som skriver högskoleprovet får bara använda blyertspenna, radergummi, överstrykningspenna och rak linjal. Inget hjälpmedel får vara sådant att det kan lagra, innehålla eller inhämta information (31 §).

Provdeltagarna ska placera väskor och andra personliga tillhörigheter på anvisad plats. Mobiltelefon och annan otillåten teknisk utrustning ska vara avstängd under provet och förvaras på anvisad plats (33 §).

Provdeltagare ska försäkra på heder och samvete att han eller hon lämnat svar utan att använda otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt vilseleda vid högskoleprovet (35 a §).

Konsekvensen för provdeltagare som bryter mot dessa föreskrifter är att de inte får något resultat på provet efter beslut av UHR (40 §).

Vid misstankar om att brott har begåtts vid genomförandet av högskoleprovet ska lärosätet eller UHR göra en polisanmälan (41 §).

Vidare anges i högskoleförordningen att den som genom användning av otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid högskoleprovet ska stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för försöket. Beslut om avstängning fattas av UHR (7 kap. 21 a § högskoleförordningen).

Dessutom finns det bestämmelser om osann försäkran och medhjälp till osann försäkran i 15 kap. 10 § och 23 kap. 4 § brottsbalken. Det innebär att om en provdeltagare i strid med sin försäkran ändå använt otillåtna hjälpmedel eller vilselett på annat sätt har han eller hon lämnat osann uppgift vid provet och kan dömas för osann försäkran. Straffskalan för osann försäkran är böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, fängelse i högst två år.

I bilagan till UHR:s föreskrifter finns utförliga instruktioner för hur provledarna ska agera innan, under och efter ett provpass.

Sekretess för uppgifter i kunskapsprov

Enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess för uppgift som ingår i eller utgör underlag för kunskapsprov eller psykologiskt prov under en myndighets överinseende, om det kan antas att syftet med provet motverkas om uppgiften röjs (17 kap. 4 §). Sekretess innebär ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen genom utlämnande av en allmän handling eller på något annat sätt (3 kap. 1 §). Detta förbud gäller för myndigheter och för en person som fått kännedom om uppgiften genom att för det allmännas räkning delta i en myndighetens verksamhet bl.a. på grund av anställning eller uppdrag hos myndigheten (2 kap. 1 §).

Bestämmelser om ansvar för bl.a. den som bryter mot förbud enligt OSL att röja eller utnyttja uppgift finns i brottsbalken (14 kap. 2 § OSL).

Kroppsvsitation

Vad avses med kroppsvsitation?

Med kroppsvsitation avses en undersökning av en persons kläder eller av något som denne har med sig, t.ex. en handväska. Det anges i förarbetena till regeringsformen (prop. 1975/76:209 s.147).

Enligt 28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken avses med kroppsvsitation en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig. Detta innebär att man kan känna såväl utanpå kläderna som inuti fickor och liknande. Med uttrycket andra föremål avses föremål avsedda att förvara andra föremål i, t.ex. plånböcker, kartonger och fodral och även bagagelådor och barnvagnar. Det framgår av förarbetena till bestämmelsen (prop. 1993/94:24 s. 40–43 f.). Det avgörande är att det rör sig om ett föremål som den som ska undersökas har med sig. Regeringen förtydligar att reglerna för kroppsvsitation inte medger någon kontroll av själva kroppen. Med stöd av reglerna om kroppsvsitation är det således inte möjligt att med händerna t.ex. känna i en provdeltagares hårbotten eller undersöka en eventuell protes. Kroppsvsitation medger inte heller undersökning av kroppens håligheter, t.ex. att undersöka en provdeltagares hörselgångar eller munhåla.

Regeringen klargör att även en undersökning med handhållen metalldetektor som förs nära kroppen eller väskor, paket och andra föremål som någon har med sig kan bedömas som en form av kroppsvsitation, dvs. det begrepp som används i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen (RF).

Det finns skydd mot kroppsvsitation i grundlag och skyddet får endast begränsas genom lag

Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot kroppsvsitation. Det anges i 2 kap. 6 § första stycket i regeringsformen (RF) som är en av grundlagarna. Skyddet mot kroppsvsitation får endast begränsas genom lag (2 kap. 20 § första stycket 2 RF). En sådan begränsning får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 § RF). Enligt förarbetena innebär bestämmelsen att lagstiftaren noggrant ska redovisa sina syften, när en fri- och rättighetsinskränkande lag beslutas (prop. 1975/76:209 s. 153).

Regeringen framhåller att det för närvarande inte finns några bestämmelser som tar sikte på undersökning av provdeltagares kläder eller andra tillhörigheter i samband med högskoleprovet.

En lag måste vara förenlig med Europakonventionens krav

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) gäller som lag i Sverige, se

1 § lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I 2 kap. 19 § RF anges att en lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Enligt artikel 8.1 Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

Europakonventionen tillåter att de rättigheter som följer av artikeln inskränks, om inskränkningen sker med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2 Europakonventionen).

Det bör införas kroppsvisitation för att motverka fusk på högskoleprovet

Ytterligare åtgärder krävs för att förhindra fusk

Regeringens bedömning

Trots att åtgärder har vidtagits av regeringen och ansvariga myndigheter mot fusk som sker med elektroniska hjälpmedel har denna typ av fusk fortsatt. Ytterligare åtgärder bör införas för att motverka det fortsatta fusk med elektroniska hjälpmedel vid högskoleprovet.

Skälen för regeringens bedömning

I propositionen framhålls att regeringen liksom UHR har vidtagit flera olika åtgärder för att motverka fusk vid högskoleprovet. En bestämmelse om avstängning från högskoleprovet under två år för den som försöker vilseleda vid provet har införts i högskoleförordningen. UHR har skärpt sina föreskrifter om högskoleprovet, t.ex. har en bestämmelse införts om att alla provdeltagare ska försäkra på heder och samvete att han eller hon lämnat svar utan att använda otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt vilselett vid högskoleprovet, vilket medför att en provdeltagare som lämnat en sådan försäkran men sedan visat sig ha fuskat kan dömas för brottet osann försäkran.

Nämnda åtgärder gäller sedan provtillfället hösten 2016. Regeringen konstaterar att införandet av strängare sanktioner och krav på sanningsförsäkran har lett till att personer blivit utan resultat på provet, blivit avstängda och i vissa fall blivit dömda för osann försäkran på grund av fusk på högskoleprovet. Bestämmelserna har dock inte förhindrat fusk på högskoleprovet.

Vidare framhåller regeringen att UHR utöver ändringar i regelverket har utformat proven för att kunna avslöja fusk och att metoden innebär att ett av flera delprov finns i flera versioner samt att svaren på delproven tillsammans med andra omständigheter kan indikera att någon har fuskat.

I propositionen anges att efter genomförandet av högskoleprovet våren 2017 kunde de analyser som UHR genomfört inte påvisa att några provdeltagare hade använt sig av otillåtna hjälpmedel. Då hade UHR tagit fram olika varianter av två provpass för att störa det organiserade och tekniskt avancerade fusket. Analyserna av vårens provsvar gav inte några avvikande svarsmönster och provvakterna tog heller inga fuskare på bar gärning. Regeringen framhåller att det emellertid i en uppmärksammat rättegång visade sig att minst 40 personer som skrev högskoleprovet våren 2017 hade använt sig av otillåtna elektroniska hjälpmedel för att fuska vid högskoleprovet. Detta talar tydligt enligt regeringen för att fusk med elektroniska hjälpmedel har fortsatt trots de åtgärder som regeringen och UHR vidtagit för att motverka fusket.

Regeringen anser att det är motiverat att nu tillåta åtgärder som också gör det möjligt att faktiskt hitta elektronisk fuskutrustning och därmed förhindra eventuellt fusk eller avslöja en fuskare som har använt sådan utrustning. Med hänsyn till högskoleprovets viktiga funktion är det mycket viktigt enligt regeringen att det inte råder något tvivel om att nödvändiga åtgärder vidtas för att minimera risken för fusk. Regeringen anser att införandet av ökade befogenheter för att motverka fusk vid högskoleprovet är ett viktigt steg för att säkra trovärdigheten för den alternativa väg till högre studier som högskoleprovet utgör. Syftet är dels att förhindra och avslöja fusk i de fall fusk har förberetts eller förekommit, dels att den ökade upptäcktsrisken ska ha en allmän avskräckande effekt och verka preventivt mot förekomsten av fusk på högskoleprovet.

För att bedöma om just kroppsvisitation bör införas för att motverka fusk genom användning av elektroniska hjälpmedel är det enligt regeringen av betydelse att analysera vilka andra mindre ingripande åtgärder som står till buds.

Det är inte lämpligt att använda elektroniska störsändare

Regeringens bedömning

Elektroniska störsändare bör inte användas vid högskoleprovet på grund av risken för omfattande kommunikationsstörning i övrigt.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringen förklarar att användning av störsändare både praktiskt och tekniskt skulle fungera mycket väl då användandet av mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning i provlokalen omöjliggörs. Störsändning har också den fördelen att kommunikationen slås ut utan att de provdeltagare som inte använder sig av otillåten elektronisk utrustning störs under provtiden. Till skillnad från kontroll med kroppsvisitation kan elektroniska störsändare användas utan någon som helst fysisk kontakt med provdeltagare. Regeringen konstaterar att störsändning således kan antas vara den åtgärd som uppfattas som minst störande av den som inte fuskar vid provet och också är den åtgärd som innebär det minsta intrånget i den personliga integriteten.

Emellertid, påpekar regeringen, gäller i Sverige ett förbud mot att inneha störsändare och det är straffbart att använda störsändare. Det följer av 3 kap. 14 § och 7 kap. 14 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation samt 14 § förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation.

Vidare påpekar regeringen bl.a. följande. Det huvudsakliga skälet till förbudet är att användning av störsändare kan orsaka mycket stora skador på kommunikationssystem som är nödvändiga för samhället, t.ex. mobiltelefoni eller räddningstjänstens radiokommunikation. Riskerna anses så stora och samhällsfarliga att undantagsutrymmet för laglig användning är ytterst snävt. Förbudet gäller inte sådana störsändare som bl.a. behövs i verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt och Försvarets materielverk eller som Polismyndigheten behöver i sin bombskyddsverksamhet. Vidare kan Post- och telestyrelsen (PTS) efter ansökan av Kriminalvården besluta att förbudet inte ska gälla vissa störsändare som behövs i en anstalt eller ett häkte inom Kriminalvården för att hindra otillåten mobiltelefonkommunikation, om störsändaren kan användas utan att skadlig störning uppstår utanför anstalten eller häktet. Kriminalvårdens erfarenheter är att det är svårt att avgränsa det område som ska störas ut och att det därför finns stor risk att störa ut kommunikation i den miljö som angränsar till lokalen. Kriminalvården har därför konstaterat att även tillåten kommunikation lätt störs ut oavsiktligt. PTS har gjort samma bedömning. Det finns visserligen mobila störsändare som endast har en räckvidd på omkring tio meter. Även användandet av dessa kan dock få sådana oönskade effekter som nämns ovan. Till bilden hör också att provet måste genomföras i tillfälligt upplåtna lokaler som inte kan anpassas särskilt för användning av störsändare.

Regeringen anser att det bara är testade och pålitliga tekniska metoder som kan vara aktuella att använda för att hindra fusket på högskoleprovet. Mot denna bakgrund konstaterar regeringen att det finns en så stor risk att oavsiktligt störa annan och nödvändig kommunikation att det för närvarande inte bedöms vara en framkomlig väg att föreslå ett undantag från förbudet mot störsändare för användning vid högskoleprovet.

Nackdelar som kontroller med radiovågsdetektor har

Regeringens bedömning

Kontroller med radiovågsdetektor är en metod som ger ett begränsat underlag för rättsliga åtgärder och som skulle medföra störningar för samtliga provdeltagare under pågående provpass, samtidigt som det saknas ett tekniskt underlag som styrker att metoden är tillräckligt pålitlig.

Skälen för regeringens bedömning

I propositionen beskrivs att användning av radiovågsdetektion innebär att en kontroll görs av provdeltagarna i en viss provlokal med utrustning som detekterar radiovågor och därmed indikerar pågående radiokommunikation till eller från elektronisk kommunikationsutrustning vid högskoleprovet. I regel

blir signalen starkare när utrustningen riktas mot eller närmar sig källan till radiovågorna.

Regeringen redogör för fördelarna med kontroll med radiovågsdetektor. Kontrollerna kan utföras under tiden provet pågår och har den fördelen att ett stort antal provdeltagare kan undersökas utan att särskild tid behöver avsättas för det. Anordnare av högskoleprovet skulle kunna genomföra relativt täta kontroller med radiovågsdetektor. En hög täckningsgrad av kontroller talar för en större generellt avskräckande effekt, men samtidigt finns det flera utmaningar med metoden att genomföra kontroller med radiovågsdetektion.

I propositionen anges att kontroll med radiovågsdetektor inte ger möjlighet till någon mer utförlig undersökning av förklaringen till utslaget, och att det enda som därmed kan slås fast är att provdeltagaren gör sig skyldig till överträdelse av ordningsföreskrifterna om att elektronisk utrustning ska vara avstängd. Regeringen framhåller att en sådan överträdelse redan med dagens regelverk innebär ett uteblivet resultat på provpasset.

Regeringen konstaterar sammanfattningsvis följande om nackdelarna med metoden. Tester visar att utrustningen ger starkare utslag när den riktas mot källan till radiovågorna, t.ex. en mobiltelefon, och ju närmare källan den kommer. Den som utför en undersökning med radiovågsdetektor kan behöva komma väldigt nära respektive provdeltagare med detektorn. Det finns en risk att sådana kontroller uppfattas som oroande eller störande, särskilt eftersom undersökningen är tänkt att ske under pågående prov. Ett sådant störningsmoment skulle kunna ha negativ påverkan på provresultat. Dessutom kan verkningsgraden påverkas av många faktorer såsom geografisk placering, närhet till mobilmaster, placering i rummet, väggarnas tjocklek och antalet fönster. Fusk med elektroniska hjälpmedel kan i vissa fall även undgå upptäckt med radiovågsdetektion eftersom signalerna riskerar att drunkna bland andra signaler. Den nuvarande tekniska osäkerheten kring metodens pålitlighet talar också klart mot metodens användning. Regeringen gör sammantaget bedömningen att kontroller med radiovågsdetektor med den nuvarande tekniken inte är en adekvat metod som bör användas för att motverka fusk på högskoleprovet.

Kroppsvisitation i samband med kontroller

Regeringens bedömning

För att motverka fusk med elektronisk utrustning genom att faktiskt hitta dold elektronisk utrustning och utan att störa provdeltagarna under provpassen är det enligt regeringen nödvändigt att införa in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation i den omfattning som bedöms vara nödvändigt för att syftet med kontrollen ska uppnås.

En lagreglering som möjliggör kroppsvisitation i samband med in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet är förenlig med det skydd mot

kroppsvsitation som följer av RF och den rätt till respekt för privat- och familjeliv som gäller enligt Europakonventionen.

Skälen för regeringens bedömning

Effektiv metod för att hitta otillåtna föremål

I propositionen anges följande om kontroller med metalldetektor. En kontroll med metalldetektor syftar till att upptäcka utrustning som kan innehålla, lagra, sända eller ta emot information. I dag finns det metalldetektorer som kan upptäcka t.ex. mobiltelefoner och eventuellt också metallhalsband. Handhållna metalldetektorer eller uppställda larmbågar används i stor utsträckning vid säkerhetskontroller på flygplatser och inom Kriminalvården. Även vid säkerhetskontroller i domstolar och riksdagen används sådana metalldetektorer. I samtliga fall finns också möjlighet att utföra fysisk undersökning av personens kläder och tillhörigheter om metalldetektor ger utslag. Utredningen om fusk vid högskoleprovet har haft möjlighet att testa en sådan handhållen metalldetektor som används i bl.a. domstolar och konstaterat att den typ av elektronisk utrustning som använts till fusket på högskoleprovet kan upptäckas med en metalldetektor och åtföljande manuell kroppsvsitation.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att kontroller med någon form av metalldetektor med möjlighet till åtföljande manuell kroppsvsitation med rimlig grad av säkerhet kan upptäcka elektronisk utrustning som kan användas för fusk vid högskoleprovet. Sådana in- och utpasseringskontroller förefaller enligt regeringen vara den enda verkningsfulla åtgärden för att faktiskt hitta elektroniska hjälpmedel som provdeltagare har använt eller avser att använda för att fuska vid högskoleprovet.

In- och utpasseringskontroller med kroppsvsitation ger ett bra underlag för att vidta rättsliga åtgärder

I propositionen anges att om det vid en in- eller utpasseringskontroll påträffas modifierad utrustning som kan användas för kommunikation under provpasset, t.ex. mobiltelefon och metallhalsband som kan interageras med hörsnäckor som placeras direkt på trumhinnan, bör det vara tillräcklig grund för UHR att fastställa att provdeltagaren har försökt vilseleda vid högskoleprovet och fatta beslut om uteblivet resultat på provpasset och avstängning från högskoleprovet i två år.

Regeringen anger att det för lagföring för brottet osann försäkran krävs att provdeltagaren har lämnat en försäkran på heder och samvete om att han eller hon inte vilselett vid högskoleprovet. Utpasseringskontroller ska ske efter att provdeltagarna har lämnat in sina svarshäften som innehåller en sanningsförsäkran. Om en provdeltagare, vid en utpasseringskontroll, påträffas med en för fusket modifierad utrustning finns det förutsättningar för att fatta misstankar om fullbordat brott och att polisanmäla provdeltagaren för osann försäkran. Det kommer att avgöras i rättspraxis vilken bevisning som i ett sådant fall kommer att behöva presenteras för en fällande dom för osann försäkran.

Regeringen anser därför att utpasseringskontroller kan vara särskilt verkningsfulla. Även inpasseringskontroller är effektiva på så vis att om provdeltagaren väljer att avvika i stället för att genomgå inpasseringskontrollen innebär det att personen inte har möjlighet att fuska på provpasset och en sådan kontroll fungerar avskräckande.

En annan fördel med in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation är enligt regeringen att sådana kontroller utförs inför eller efter ett provpass. Det är alltså inte fråga om att utföra en undersökning under ett pågående provpass. Därmed uppstår inte den störning för provdeltagare som regeringen konstaterat är en betydande nackdel med kontroller med radiovågsdetektor.

Vidare föreslår regeringen att in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation ska få användas i så många lokaler som bedöms vara nödvändigt för att fusk ska kunna motverkas på ett effektivt sätt. Regeringen bedömer därför att in- och utpasseringskontroller kommer att ha en betydande avskräckande effekt och därmed utgöra en effektiv kontrollmekanism i syftet att hindra fusk på högskoleprovet.

Högskoleprovets legitimitet och viktiga funktion bedöms vara ett godtagbart ändamål för att begränsa grundlagsskyddet mot kroppsvisitation

I propositionen anges att de flesta av de bestämmelser i nuvarande lagstiftning som medför rätt att utföra allmänna inpasseringskontroller med kroppsvisitation har motiverats med att åtgärden har ansetts nödvändig för att i vissa fall förhindra att det begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Syftet med det kan i förlängningen vara att skydda grundläggande demokratiska principer såsom offentligheten vid domstolsförhandlingar eller beslutande politiska församlingar. Kroppsvisitation har också ansetts befogad som ett straffprocessuellt tvångsmedel för att utreda brott eller för att kontrollera personer eller besökande till personer som är frihetsberövade av olika skäl.

Vidare anges i propositionen att det främsta syftet med in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation i samband med högskoleprovet är att värna högskoleprovets legitimitet i utbildningssystemet och därmed en andra chans för individer att studera vidare. Regeringen anser att detta är ett godtagbart ändamål för att begränsa grundlagsskyddet mot kroppsvisitation. Syftet med sådana kontroller är också att förebygga och motverka brott, då konstaterat fusk och brottslighet vid högskoleprovet, tillsammans med annat fusk, t.ex. forskningsfusk, i förlängningen kan leda till minskat förtroende för universitets- och högskolesektorn.

Sammantaget bedömer regeringen att ett införande av sådana kontroller är förenligt med RF:s skydd mot kroppsvisitation.

Kroppsvsitation bedöms vara en nödvändig och proportionerlig åtgärd för att motverka fusket på högskoleprovet

I propositionen anges att in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet kommer att omfatta alla som ska skriva provet, med undantag för dem som är under 15 år. Den begränsning som införandet av sådana kontroller innebär görs således inte på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Åtgärden utgör inte heller ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Frågan är då enligt regeringen om begränsningen går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

Regeringen konstaterar att kroppsvsitation för den enskilde är en integritetskränkande och ingripande åtgärd. Regeringen framhåller dock att in- och utpasseringskontroller med kroppsvsitation vid högskoleprovet, i likhet med andra motsvarande kontroller i andra sammanhang, är en åtgärd som syftar till att skydda merparten av dem som kommer att utsättas för kontrollen, d.v.s. de provdeltagare som inte avser att fuska på högskoleprovet. Dessa har ett personligt intresse av att ingen annan kan använda sig av otillåten utrustning under provet.

Mot bakgrund av att kroppsvsitation kan anses vara den enda verkningfulla åtgärden för att hitta dold elektronisk utrustning som kan användas på högskoleprovet anser regeringen att det är nödvändigt att införa en möjlighet till kroppsvsitation för att motverka fusket på högskoleprovet. Något annat sätt att handgripligen förhindra fusk eller ta fuskare på bar gärning finns inte enligt regeringen. I likhet med nuvarande lagstiftning om kroppsvsitation på andra områden föreslås kontrollen i första hand ske med metalldetektor, men med möjlighet till manuell kroppsvsitation om det finns särskilda skäl. Vid indikation av en metalldetektor kan manuell kroppsvsitation utföras, vilket ger möjlighet att verkligen utröna om provdeltagaren bär på elektronisk utrustning som kan användas för att fuska eller inte. Ut- och inpasseringskontroller med kroppsvsitation är således enligt regeringen en effektiv och nödvändig åtgärd om fusket och brottligheten ska kunna stoppas.

För att dessa kontroller ska ha en tillräcklig preventiv och avskräckande effekt är det enligt regeringens bedömning viktigt att det ska finnas en reell risk för potentiella fuskare att bli upptäckta med det elektroniska hjälpmedlet och därmed bli föremål för de föreskrivna sanktionerna. Därför anser regeringen att kontroller med kroppsvsitation ska få utföras i den omfattning som bedöms vara nödvändig för att syftet med åtgärden ska uppnås. Förslaget innebär att det kommer att vara fråga om allmänna kontroller, dvs. att det är samtliga provdeltagare som är på väg in i eller ut ur en provlokal som ska kontrolleras. Det kommer alltså inte att vara fråga om stickprovskontroller av slumpvis utvalda provdeltagare i en provlokal.

Regeringen föreslår också att en provdeltagare inte ska få genomgå en sådan kontroll vid mer än två gånger per provtillfälle. För att de föreslagna kontroller med kroppsvsitation ska ha en tillräckligt avskräckande effekt är

det enligt regeringen viktigt att det finns särskilda rättsliga konsekvenser för provdeltagare som vägrar att låta sig kroppsvisiteras.

Vid proportionalitetsbedömningen ska det vidare beaktas att det är frivilligt att genomföra högskoleprovet.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation vid högskoleprovet är en effektiv och nödvändig åtgärd för att stoppa fusket och brottligheten. Sådana kontroller kommer inte att få genomföras i fler lokaler än vad som bedöms behövas för att motverka fusk och den därmed sammanhängande brottligheten. Kontrollerna kommer att avse alla som vill göra provet och som har anvisats att göra det i lokaler där sådana kontroller förekommer utom personer under 15 år. Provdeltagare kommer inte heller att behöva genomgå en sådan kontroll mer än två gånger per provtillfälle. Kontrollerna kommer i första hand att genomföras med hjälp av metalldetektorer och bara om det finns särskilda skäl i form av manuell kroppsvisitation. Det kommer att finnas en möjlighet att vägra genomgå kontrollen även om det kan leda till att personen t.ex. blir avstängd från att göra provet inom en tvåårsperiod.

Regeringen bedömer att in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation vid högskoleprovet, med de angivna begränsningarna, är en proportionerlig åtgärd även beaktat att syftet är ett annat än det är för andra regleringar som rör kroppsvisitation.

Ett införande av in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation bedöms även vara förenligt med Europakonventionen

Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § RF). I Europakonventionen anges att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (artikel 8.1). Europakonventionen tillåter att de rättigheter som följer av artikeln inskränks om inskränkningsen sker med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2).

Regeringen framhåller att syftet med att införa möjlighet till in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation i samband med högskoleprovet är att motverka fusk genom användning av elektroniska hjälpmedel vid provet och att åtgärderna i förlängningen ska ha en avskräckande effekt på den som planerar att fuska på provet. Själva handlingen att fuska på högskoleprovet är inte brottslig, däremot är det brottsligt att osant försäkra på heder och samvete att man inte använt sig av otillåtna hjälpmedel på provet. Möjligheten att utföra kroppsvisitation är därför en åtgärd som syftar till att förebygga brott. Ytterligare en förutsättning för att inskränka skyddet i artikel 8 är att begränsningen är proportionerlig i förhållande till det eftersträfvade målet med

lagstiftningen. Regeringen gör bedömningen att så är fallet. Sammanfattningsvis anser regeringen att en lagreglering som möjliggör kroppsvisitation i samband med in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet är förenlig med artikel 8 i Europakonventionen.

Det behövs verkställighetsföreskrifter

Regeringen anser att det inte finns behov av att närmare reglera detaljer om in- och utpasseringskontrollernas genomförande i lag. Det kommer däremot att finnas behov av verkställighetsföreskrifter. Sådana kan enligt 8 kap. 7 och 11 §§ RF meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen anser dessutom att det kan finnas behov för UHR att se över sina föreskrifter om högskoleprovet med anledning av de nya bestämmelserna

En ny lag som reglerar kroppsvisitation ska införas

Lagens innehåll

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att det ska införas en ny lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. In- och utpasseringskontroller ska i lagen definieras som kontroller med kroppsvisitation av provdeltagare vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller). Ändamålet med sådana kontroller ska anges vara att motverka att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Med elektroniskt hjälpmedel ska avses elektronisk utrustning som kan lagra, sända eller ta emot information. Lagen ska i övrigt innehålla bestämmelser om hur sådana kontroller ska genomföras, konsekvenser av att en provdeltagare vägrar delta i en in- eller utpasseringskontroll, omhändertagande av elektroniska hjälpmedel som påträffas vid kontrollerna, bestämmelser om tystnadsplikt och bestämmelser om överklagande.

Regeringens bedömning

Konsekvenser för provdeltagare som inte följer ordningsföreskrifter vid högskoleprovet eller försöker vilseleda på högskoleprovet bör även i fortsättningen enligt regeringen regleras i högskoleförordningen och Universitets- och högskolerådets föreskrifter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

I propositionen anges att kroppsvisitation måste regleras i lag. Då högskoleprovet inte regleras i högskolelagen och en särskild reglering om kroppsvisitation inte heller i övrigt passar in i lagens systematik anser regeringen att det bör införas en särskild lag som reglerar kroppsvisitation vid

högskoleprovet. Den bör benämnas lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

Den föreslagna lagen bör enligt regeringen inledningsvis innehålla en definition av in- och utpasseringskontroller. Med detta begrepp bör avses kontroller med kroppsvisitation av provdeltagare vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs. Vidare bör enligt regeringen ändamålet med sådana kontroller vara att motverka att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Med elektroniskt hjälpmedel bör avses elektronisk utrustning som kan lagra, innehålla, sända eller ta emot information.

Lagen bör enligt regeringen i övrigt begränsas till bestämmelser som avser just kontrollverksamhet. Lagen bör således innehålla närmare bestämmelser om hur sådana kontroller ska genomföras, konsekvenser av att en provdeltagare vägrar delta i en in- eller utpasseringskontroll, omhändertagande av elektroniska hjälpmedel som påträffas vid kontrollerna, bestämmelser om tystnadsplikt och bestämmelser om överklagande.

Regeringen bedömer att konsekvenser av att en provdeltagare vägrar delta i en in- eller utpasseringskontroll bör regleras i lagen, men inte konsekvenser av att en provdeltagare har försökt fuska på provet. Vad som kan bli följden för en provdeltagare som underlåter att stänga av teknisk utrustning och lägga den på anvisad plats framgår av UHR:s föreskrifter om högskoleprovet. Regeringen framhåller att det alltså redan idag finns en reglering av möjliga konsekvenser för en provdeltagare i de fall han eller hon bryter mot ordningsföreskrifterna vid högskoleprovet eller om han eller hon kan påvisas ha försökt fuska med hjälp av elektroniska hjälpmedel. Regeringen anser att det vore missvisande och osystematiskt att i den nya lagen reglera just de specialfall av överträdelse eller fusk som identifieras med de kontroller som föreslås, medan konsekvenser vid andra slags överträdelse av ordningsregler och andra typer av försök att fuska regleras i annan reglering på lägre föreskriftsnivå. Det ska nämligen hållas i åtanke att elektronisk fuskutrustning kan påträffas på annat sätt vid ett prov än genom den kontrollverksamhet som föreslås i den nya lagen, t.ex. kan en provvakt höra en provdeltagares mobiltelefon plinga till under ett provpass där ingen kontroll med kroppsvisitation görs.

Vidare framhåller regeringen att konsekvenserna av en vägran att genomgå kontroll med kroppsvisitation har till syfte att göra de föreslagna in- och utpasseringskontrollerna med kroppsvisitation så verkningsfulla som möjligt så att dessa kontrollåtgärder ska verka avhållande från att fuska vid högskoleprovet. Sådana konsekvenser bör enligt regeringen regleras i den nya lagen. Däremot anser regeringen att sanktioner som är direkta följder av fusk på högskoleprovet även fortsättningsvis bör regleras samlat och på samma författningsnivå som för närvarande i högskoleförordningen och UHR:s föreskrifter samt i brottsbalken i den del som avser osann försäkran.

Det ska finnas vissa begränsningar när det gäller in- och utpasseringskontroller

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att in- eller utpasseringskontroll ska få utföras i samband med ett provpass för att söka efter elektroniska hjälpmedel. Om en sådan kontroll görs ska alla som har deltagit eller ska delta i provpasset genomgå kontrollen. Kontroller ska dock inte få utföras på provdeltagare som är under femton år.

In- och utpasseringskontroller ska få utföras i så många lokaler som bedöms vara nödvändigt för att fusk genom användning av elektroniskt hjälpmedel ska motverkas på ett effektivt sätt.

Ingen provdeltagare ska få kontrolleras mer än två gånger under en provdag.

Skälen för regeringens förslag

Regeringens uppfattning är att in- och utpasseringskontroller ska omfatta samtliga provdeltagare i en provlokal samt att kontrollerna i hela landet ska få utföras i den omfattning som bedöms vara nödvändig för att syftet med kontrollerna ska uppnås.

Regeringen anser att det är rimligt att begränsa kontrollerna så att en provdeltagare inte ska behöva genomgå en in- eller utpasseringskontroll mer än högst två gånger per dag. Det innebär att det kommer att finnas en reell risk för att bli utsatt för en kontroll med kroppsvisitation en eller två gånger under provdagen och bli ertappad med elektroniskt hjälpmedel för fusk om man har sådan utrustning med sig. Samtidigt slipper provdeltagarna onödigt många upprepningar av kontrollproceduren som både är integritetskänslig och tidkrävande. Det är upp till ansvarig myndighet att utarbeta rutiner för hur kontrollerna rent praktiskt ska kunna ske på bästa sätt utifrån de förutsättningar som framgår av regelverket.

Regeringen anser vidare att det är känsligt att utsätta barn, särskilt dem som är under 15 år, för integritetsintrång i form av kontroller med kroppsvisitation. Det bör därför anges i lagen att in- och utpasseringskontroller inte ska utföras på provdeltagare som är under femton år.

Ansvar för kontrollerna och åtgärder med anledning av kontrollerna

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att den myndighet som regeringen bestämmer ska besluta om och ansvara för genomförandet av in- och utpasseringskontroller och sådana i lagen angivna åtgärder som aktualiseras med anledning av kontrollerna såsom sanktioner vid vägran att genomgå en kontroll eller omhändertagande av föremål.

Skälen för regeringens förslag

Mot bakgrund av UHR:s centrala roll när det gäller högskoleprovet och myndighetens erfarenheter av samordning på nationell nivå anser regeringen att det finns mycket som talar för att UHR är den mest lämpade myndigheten för att ha ett övergripande ansvar för in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation enligt den föreslagna lagen.

Samtidigt är det regeringens uppfattning att det inte är nödvändigt att ange myndigheter och specifika funktioner i lag. Särskilt mot bakgrund av att organisationen av högskoleprovet för närvarande ses över föreslår regeringen att det i den nya lagen ska anges att det är den myndighet som regeringen bestämmer som ska besluta om och ansvara för genomförandet av in- eller utpasseringskontroller och sådana i lagen angivna åtgärder som aktualiseras med anledning av kontrollerna, såsom sanktioner vid vägran att genomgå en kontroll eller omhändertagande av föremål.

Kontrollerna ska utföras av poliser eller ordningsvakter

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att det i den nya lagen ska anges att en in- eller utpasseringskontroll ska utföras av en polisman eller en ordningsvakt som förordnats av Polismyndigheten.

Det ska anges i lagen om ordningsvakter att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen.

Skälen för regeringens förslag

I propositionen anges följande. Bestämmelser om ordningsvakter finns i lagen om ordningsvakter (1980:578) och i polislagen (1984:387). Om vissa förutsättningar är uppfyllda har en ordningsvakt enligt polislagen befogenhet att avvisa eller avlägsna den som genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna. Om en sådan åtgärd inte är tillräcklig för att det avsedda resultatet ska uppnås får en ordningsvakt också tillfälligt omhänderta den störande personen. En ordningsvakt får dessutom, om ordningsvakten omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet, belägga personen med fängsel om personen uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller vid förflyttning inom en förvaringslokal och vid transport eller annan vistelse utanför en sådan lokal, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Om en ordningsvakt har omhändertagit någon, gäller dock att den omhändertagne skyndsamt ska överlämnas till närmaste polisman.

Vidare hänvisas i propositionen till att en liknande typ av kontroller som den som föreslås i proposition är säkerhetskontroller vid bl.a. flygplatser, domstolar eller riksdagens lokaler och att kontrollerna enligt de lagar som

reglerar den verksamheten kan utföras av en polisman eller annan särskilt utsedd person som förordnats av Polismyndigheten.

Enligt regeringen talar det övergripande syftet med kontrollerna – att motverka att provdeltagare fuskar sig in på universitet och högskolor – i viss mån för att ordningsvakter bör utföra dem. Ordningsvakter har i normalfallet den utbildning och erfarenhet som krävs för att utföra kroppsvisitationerna på ett lämpligt sätt. Sannolikheten att det kommer att uppkomma våldsamma situationer som kräver en ordningsvaks befogenhet kan bedömas som liten. Eftersom en in- eller utpasseringskontroll kan upplevas som oroande eller obehaglig – särskilt för dem som avser att fuska eller som har fuskat – kan det dock enligt regeringen inte uteslutas att det vid kontrollerna kommer uppstå situationer som gagnas av en sådan särskild kompetens och vana av myndighetsutövning som ordningsvakter som regel har. Det bör också beaktas att det inte finns någon möjlighet att förlänga pausen mellan två provpass för att hantera en hotfull eller våldsam situation, då alla provorter i landet har ett gemensamt schema för att minska risken för fusk. Om det uppstår bråk finns det således inte tid att ringa efter polis utan det måste finnas någon på plats som kan avvisa, avlägsna eller tillfälligt omhänderta personen i fråga. Mot denna bakgrund bör kontrollerna enligt regeringens bedömning bemannas av ordningsvakter. Regeringen föreslår därför att det i lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet införs ett krav på att kroppsvisitation i samband med högskoleprovet ska utföras av ordningsvakt.

Den typ av ordningsstörningar som regeringen bedömer kunna inträffa i samband med en in- eller utpasseringskontroll bör i allra flesta fall vara av sådant slag att de kan hanteras av ordningsvakt inom ramen för dennes befogenheter. Regeringen föreslår därför följdändringar i lagen om ordningsvakter som innebär att det i den lagen införs en ny bestämmelse som anger att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt den nya lagen. Det innebär att ordningsvakter regelmässigt kan anlitas för att utföra in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet och att polisresurser inte ska behöva användas för den uppgiften annat än i rena undantagsfall.

Sätten kontrollerna ska utföras på

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att en in- eller utpasseringskontroll i första hand ska utföras med metalldetektor eller liknande anordning. Manuell kroppsvisitation ska endast få ske om det finns särskilda skäl.

En in- eller utpasseringskontroll som genomförs på annat sätt än med metalldetektor eller liknande anordning och som inte avser föremål som provdeltagaren har med sig, ska endast få utföras av en person som är av samma kön som provdeltagaren. En sådan kroppsvisitation som nu avses och som är av mer väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme. Sådan visitation ska utföras i vittnes närvaro, om den som ska kontrolleras begär det

och det kan ske utan större omgång. Vittnet ska vara av samma kön som provdeltagaren.

Skälen för regeringens förslag

En in- eller utpasseringskontroll ska som huvudregel utföras med metalldetektor eller liknande utrustning

I propositionen konstateras att kroppsvisitation i samband med högskoleprovet innebär ett ingrepp i grundlagsskyddet mot kroppsvisitation och att möjligheten att genomföra en kontroll bör utformas så att ingreppet blir så begränsat som möjligt. Huvudregeln bör därför enligt regeringen vara att en in- eller utpasseringskontroll i första hand ska ske med hjälp av metalldetektor eller liknande anordning. Sådan kontroll är effektiv, eftersom man förhållandevis snabbt kan undersöka ett större antal provdeltagare. En kontroll med metalldetektor eller annan anordning innebär enligt regeringen också ett mindre ingrepp i provdeltagarnas personliga integritet eftersom man kan undvika fysisk kontakt mellan den undersökte och den som utför kontrollen.

En in- eller utpasseringskontroll med metalldetektor kan utföras genom att provdeltagaren passerar genom en larmbåge eller genom undersökning av personen med en handhållen detektor. Det finns också annan typ av utrustning som kan bli aktuell, t.ex. magnetdetektor. Regleringen bör utformas så att det tydligt framgår att kontrollen i första hand ska genomföras med metalldetektor eller likande anordning. Det bör vara upp till den ansvariga myndigheten, att bedöma vilken utrustning som med hänsyn till praktiska och ekonomiska faktorer samt den tekniska utvecklingen på området är mest ändamålsenlig att använda.

Regeringen anser att om kontrollen av vad en provdeltagare har på sig eller med sig inte kan genomföras eller slutföras med hjälp av metalldetektor eller liknande utrustning måste en manuell kroppsvisitation utföras. Begreppet kroppsvisitation innefattar en rätt att med händerna känna utanpå en persons kläder och i klädernas fickor, samt att undersöka sådant som personen har med sig, t.ex. en väska eller en plånbok. Däremot får inte en undersökning av själva kroppen göras med stöd av en bestämmelse om kroppsvisitation. Regeringen konstaterar att kroppsvisitation således inte medger undersökning av kroppens håligheter, t.ex. att undersöka en provdeltagares hörselgångar eller munhåla. En manuell kroppsvisitation i detta sammanhang skulle således innebära att den som utför kontrollen känner med sina händer utanpå provdeltagarens kläder samt tittar inuti den kontrollerades skor. Eftersom en sådan kontroll generellt sett innebär ett större integritetsintrång bör det enligt regeringen krävas särskilda skäl för att vidta en sådan åtgärd.

Det kan förekomma att provtagare har behov av hjälpmedel som kompenserar för en funktionsnedsättning. Sådana hjälpmedel kan ge utslag i en metalldetektor eller annan sådan utrustning. Det kan av vissa upplevas som kränkande att i samband med in- eller utpasseringskontroll behöva visa upp sitt hjälpmedel eller förklara sig i en kö med väntande provdeltagare. Det är

dock enligt regeringens mening inte befogat att helt och hållet undanta de personer som är i behov av sådana hjälpmedel som kan ge utslag i en metall- eller magnetdetektor från att genomgå en in- eller utpasseringskontroll. Det finns idag rutiner för den som har en funktionsnedsättning och därför är i behov av anpassning av provet. Regeringen anser inte att det finns behov av att reglera frågan i lag. Regeringen bedömer däremot att de ordningsregler som gäller vid provets genomförande kan komma att behöva ändras. Regeringen anser att det är upp till den myndighet som meddelar föreskrifter om provets genomförande att se över och på lämpligt sätt anpassa dessa föreskrifter så att in- och utpasseringskontroller kan genomföras.

Vid en manuell kroppsvisitation ska en provdeltagare ha rätt att bli kroppsvisiterad av någon av samma kön

När det gäller kontroll som inte genomförs med metalldetektor eller liknande anordning är det enligt regeringen vanligt att det i lagstiftning som avser kroppsvisitation finns ett krav på att manuell kroppsvisitation ska utföras av någon av samma kön som den som blir kontrollerad. Det finns, med hänsyn till det integritetsintrång en manuell kroppsvisitation innebär, inte skäl att frångå denna huvudprincip i fråga om manuell kroppsvisitation i samband med högskoleprovet. Regeringen anser därför att kroppsvisitation ska utföras av någon av samma kön som provdeltagaren. Undantag bör gälla för undersökning som sker med metalldetektor eller liknande anordning eller i de fall visitationen endast omfattar sådant som provdeltagaren har med sig, som t.ex. en plånbok.

Vid en manuell kroppsvisitation ska det finnas möjlighet att bli kroppsvisiterad i ett särskilt utrymme

Regeringen anser att kroppsvisitation som genomförs på annat sätt än med metalldetektor eller liknande anordning och som inte avser föremål som provdeltagaren har med sig ska utföras i ett enskilt utrymme om kroppsvisitationen är av mer väsentlig omfattning. Ibland kan det t.ex. vara nödvändigt att en provdeltagare tar fram föremål som han eller hon bär under kläderna. Det bör då finnas möjlighet att gå undan på en avskild plats, t.ex. ett angränsande rum. Ett alternativ, om det inte är möjligt att erbjuda en sådan plats, är att det ställs upp portabla skärmar för den som ska genomgå visitationen.

Vidare föreslår regeringen att sådan visitation ska ske i vittnes närvaro, om den som ska undersökas begär det och det kan ske utan större omgång. Vittnet ska vara av samma kön som provdeltagaren.

Konsekvenser av att vägra genomgå en in- eller utpasseringskontroll

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att en provdeltagare som vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska nekas tillträde till den lokal som kontrollen avser under provdagens återstående provpass.

En provdeltagare som vägrar genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska inte heller få något resultat på provet, om det inte finns synnerliga skäl.

En provdeltagare som vägrar att genomgå en utpasseringskontroll ska också stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för kontrollen, om det inte finns synnerliga skäl.

Skälen för regeringens förslag

För att kravet på in- och utpasseringskontroller ska vara verkningsfullt krävs det enligt regeringen att vägran att genomgå en sådan kontroll kan leda till en kännbar sanktion.

Regeringen redogör för vad som avses med en vägran att genomgå en in- eller utpasseringskontroll som följer. En sådan kontroll ska i första hand genomföras med hjälp av metalldetektor eller liknande anordning. En vägran att genomgå en in- eller utpasseringskontroll kan alltså t.ex. innebära att provdeltagaren vägrar att passera en uppställd larmbåge med metalldetektor eller vägrar att låta personalen utföra en undersökning med handhållen metalldetektor. I de fall en provdeltagare blivit undersökt av en metalldetektor, och detektorn har indikerat att personen bär på något metallföremål, kan det bli aktuellt att genomföra en manuell kroppsvisitation för att klargöra vad som orsakade indikationen. Att i detta skede inte låta sig undersökas genom manuell kroppsvisitation bör också utgöra en vägran att genomgå en in- eller utpasseringskontroll. Det bör också anses som en vägran att genomgå en sådan kontroll om provdeltagaren inte vill ta fram och låta kontrollanten närmare undersöka ett föremål som kontrollanten har känt under kläderna och bett att få se och undersöka eller vägra låta kontrollanten undersöka t.ex. ett synligt halsband.

Regeringen gör bedömningen att konsekvenser av en vägran att genomgå en in- och utpasseringskontroll bör regleras i den föreslagna lagen om kontroll vid högskoleprovet. Dessa konsekvenser bör enligt regeringen vara följande.

Tillträde till provlokalen ska nekas

En första sanktion bör vara att den person som vägrar genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska nekas tillträde till provlokalen under återstående provpass. En invändning mot denna sanktion kan vara att den kan anses som ingripande. Det är dock viktigt att betona att högskoleprovet är frivilligt och att provdeltagarna är där av fri vilja. Om det tydligt framgår vid anmälan till provet att en in- eller utpasseringskontroll kan komma att genomföras och vad följderna blir av att vägra genomgå en sådan kontroll är det enligt regeringen

rimligt att neka den som vägrar att genomgå en in- och utpasseringskontroll tillträde till provlokalen.

Uteblivet provresultat bör beslutas i samtliga fall då en provdeltagare vägrar genomgå en in- eller utpasseringskontroll

Som en ytterligare sanktion bör det beslutas om uteblivet provresultat i samtliga fall då en provdeltagare vägrar genomgå en in- eller utpasseringskontroll. Ett beslut att inte meddela något provresultat bör gälla hela provet, dvs. samtliga delprov, och även de delprov som provdeltagaren redan kan ha genomfört.

Regeringen är dock medveten om att det kan uppkomma exceptionella situationer där det föreligger befogad anledning för en provdeltagare att vägra genomgå en in- eller utpasseringskontroll, t.ex. ett akut och allvarligt insjuknande. Sådana situationer bör dock enligt regeringens uppfattning bedömas ytterst restriktivt. Ett beslut om uteblivet provresultat på grund av vägran att genomgå en in- eller utpasseringskontroll bör därför fattas först efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. Det bör anges i lagtexten att denna sanktion inte ska tillämpas om det finns synnerliga skäl.

Avstängning från att göra provet i två år vid vägran att genomgå en utpasseringskontroll

Det faktum att provdeltagarna under ett pågående provpass inte kan veta om de kommer att behöva genomgå kontroll efter avslutat provpass är enligt regeringens bedömning ett starkt incitament för att avhålla sig från att skaffa och ha med sig otillåtna elektroniska hjälpmedel som kan användas för fusk på provet.

För att lägga särskild tyngd bakom kravet att alla provdeltagare ska genomgå en eventuell utpasseringskontroll och för att en vägran i samtliga fall ska kunna leda till kännbara konsekvenser för provdeltagaren bör det även enligt regeringen beslutas att den som vägrar genomgå utpasseringskontroll ska stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för kontrollen.

Beslut om uteblivet provresultat och avstängning från provet i två år ska uteslutande baseras på det faktum att provdeltagaren har vägrat att genomgå kroppsvisitation vid en utpasseringskontroll. Regeringen anser att det av rättssäkerhetsskäl är viktigt att det framgår att det inte är fråga om fakultativa bestämmelser utan att beslut om sanktioner ska fattas om de angivna förutsättningarna föreligger.

Regeringen är medveten om att det kan uppkomma exceptionella situationer där det föreligger befogad anledning för en provdeltagare att vägra genomgå en utpasseringskontroll, t.ex. ett akut och allvarligt insjuknande. Ett beslut om avstängning från högskoleprovet under två år på grund av vägran att genomgå utpasseringskontroll bör därför kunna fattas först efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. Det bör anges i lagtexten att denna sanktion inte ska tillämpas om det finns synnerliga skäl.

Otillåtna hjälpmedel som påträffas vid kontroll ska kunna omhändertas

Regeringens förslag

Regeringen föreslår följande. Den som utför en in- eller utpasseringskontroll ska från en provdeltagare få omhänderta ett elektroniskt hjälpmedel som kan befaras komma till användning eller ha använts vid fusk vid högskoleprovet och som påträffas vid en in- eller utpasseringskontroll. Omhändertagande ska få göras även av delar av sådan utrustning.

Ett föremål som har omhändertagits enligt den nya lagen ska förvaras på ett betryggande sätt. Ett bevis om att ett sådant föremål har omhändertagits ska utfärdas, om provdeltagaren begär det. Ett föremål som har omhändertagits ska återlämnas till provdeltagaren senast när provtillfället är slut.

Om ett föremål som har omhändertagits bedöms kunna tas i beslag enligt rättegångsbalken, ska omhändertagandet skyndsamt anmälas till Polismyndigheten. Omhändertagandet ska i så fall bestå tills frågan om föremålet ska tas i beslag har prövats. Om ett föremål omhändertagits och inte återlämnats efter provtillfällets slut ska det dokumenteras.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen konstaterar att ett omhändertagande av ett föremål innebär en begränsning av ägarens eller annan rättighetsinnehavares förfoganderätt över föremålet. Regler om omhändertagande bör därför enligt regeringen formuleras så att inskränkningen blir så liten som möjligt.

Det kan vara så att endast delar av ett elektroniskt hjälpmedel kan hittas då en kontrollant vid kroppsvisitation t.ex. är förhindrad att titta i en provdeltagares öron efter små hörsnäckor som kan placeras direkt mot trumhinnan. Det bör därför enligt regeringen vara tillåtet att omhänderta även delar av en misstänkt utrustning. Varje del av den utrustning som omhändertas behöver inte i sig kunna lagra, innehålla, sända eller ta emot information.

Det är viktigt att föremål som omhändertas med stöd av den föreslagna lagen förvaras på ett betryggande sätt så att de inte skadas eller försvinner. I anslutning till en kontroll behöver det enligt regeringen finnas förvaringsmöjligheter som står under uppsikt av provpersonalen under hela tiden som föremålet är omhändertaget. Provdeltagaren bör på begäran ha rätt till ett skriftligt bevis på att föremålet har omhändertagits.

I propositionen anges att återlämnande ska ske när högskoleprovet är slut, eller när provdeltagaren lämnar provet för dagen, om han eller hon bestämmer sig för att inte genomföra hela provet. Elektronisk utrustning som är utformad för att t.ex. kunna ta emot provsvar kan indikera att det pågår en strukturerad och omfattande fuskverksamhet som också har kriminella inslag. Själva utrustningen skulle i sådana fall kunna ha betydelse som bevisning eller ledtråd i en brottsutredning och vara av sådant slag att det kan tas i beslag med stöd av bestämmelserna i 27 kap. 1 § rättegångsbalken. Det är därför enligt regeringen värdefullt att det kommer till Polismyndighetens kännedom om

sådana föremål påträffas. Elektroniska hjälpmedel som påträffas vid kontroller i samband med högskoleprovet bör alltså kunna omhändertas till dess polisen beslutat om föremålet ska tas i beslag eller inte. I de fall omhändertagandet har anmälts till Polismyndigheten och föremålet inte återlämnas till provdeltagaren efter provtillfällets slut bör det, av rättssäkerhetsskäl, finnas ett krav på att omhändertagandet ska dokumenteras. Detta krav bör enligt regeringen framgå av den nya lagen.

Beslut om avstängning eller uteblivet provresultat ska kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att beslut enligt den föreslagna lagen om att inte meddela något resultat på provet eller stänga av en provdeltagare från deltagande i provet under två år ska få överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Nämndens beslut får inte överklagas. Andra beslut enligt den nya lagen får inte överklagas.

Regeringens bedömning

Enligt regeringen bör även Universitets- och högskolerådets beslut enligt högskoleförordningen att inte meddela en provdeltagare resultat på provet eller att stänga av en provdeltagare från provet under två år till följd av att provdeltagaren försökt vilseleda vid provet kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

I propositionen anges följande. Enligt förvaltningslagen (2017:900) får ett beslut överklagas om beslutet kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt (41 §). Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från förvaltningslagen tillämpas den bestämmelsen (4 §). Ett beslut om att en provdeltagare inte ska få något resultat på provet och inte ska få skriva högskoleprovet under en viss tid påverkar den enskildes situation på ett inte obetydligt sätt, vilket innebär att sådana beslut kan överklagas. Enligt den föreslagna lagen ska sådana beslut fattas till följd av att en provdeltagare vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll. Beslutet grundar sig alltså inte på att provdeltagaren försökt vilseleda genom att använda otillåtna hjälpmedel vid provet. För att det kontrollförfarande som föreslås i denna proposition ska vara rättssäkert finns det enligt regeringens bedömning starka principiella skäl för att beslut om att en provdeltagare inte ska få något resultat på provet och inte ska få skriva högskoleprovet under en viss tid ska kunna överklagas.

Sekretess till skydd för kontrollerna vid högskoleprovet ska införas

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att det i offentlighets- och sekretesslagen (OSL) ska tas in en bestämmelse som innebär att sekretess ska gälla för uppgift som hänför sig till planering eller andra förberedelser för sådan kontroll som avses i den nya lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, om det kan antas att syftet med kontrollen motverkas eller den framtida kontrollverksamheten skadas om uppgiften röjs. För uppgifter i allmänna handlingar ska sekretessen gälla i högst 20 år.

I den nya lagen ska det tas in en bestämmelse om att den som är eller har varit verksam i en enskilt bedriven verksamhet som anlitas i kontrollverksamheten inte obehörigen får röja vad han eller hon har fått veta om planering eller andra förberedelser av kontrollerna. Det ska också införas en upplysningsbestämmelse om att bestämmelserna i OSL gäller i det allmänna verksamheten.

Varken den tystnadsplikt som följer av den nya sekretessbestämmelsen i OSL eller den tystnadsplikt som följer av den nya lagen ska ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelse om sekretess för uppgifter om kontrollerna behövs

Regeringen konstaterar att det behövs en ny sekretessbestämmelse till skydd för kontrollerna vid högskoleprovet och anför bl.a. följande.

Enligt 17 kap. 4 § OSL gäller sekretess för uppgift som ingår i eller utgör underlag för bl.a. kunskapsprov under en myndighets överinseende, om det kan antas att syftet med provet motverkas om uppgiften röjs. Bestämmelsen ger sekretesskydd för frågorna i högskoleprovet och det underlag som tas fram i arbetet med att konstruera provet. Bestämmelsen kan dock inte tillämpas för att skydda uppgifter om kontrollerna vid högskoleprovet. Inte heller i övrigt finns det någon sekretessbestämmelse i OSL som kommer att kunna tillämpas på uppgifter om var sådana kontroller av provdeltagare vid högskoleprovet som föreslås ska ske eller skyddsvärda uppgifter om kontrollverksamheten i stort.

Det är enligt regeringens uppfattning uppenbart att syftet med kontrollerna kommer att förfelas om det i förväg är känt i vilka lokaler och vid vilken tidpunkt kontrollerna kommer att utföras. Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns starka skäl för att sekretess ska gälla för uppgift som kan röja var och när kontroll enligt den föreslagna lagen ska utföras. Vidare anser regeringen att även uppgifter som baserar sig på redan genomförda kontroller kan skyddas från att bli offentliga. Om sådana uppgifter är offentliga och möjliga att begära ut finns annars enligt regeringen risk för att den som

planerar en kommersiell fuskverksamhet kan göra en så pass detaljerad kartläggning av myndigheternas kontrollverksamhet enligt den föreslagna lagen, att den framtida kontrollverksamheten motverkas.

När det gäller frågan om sekretessregleringens räckvidd bör den enligt regeringen i första hand gälla hos universitet och högskolor och UHR. Det kan dock antas att behovet av sekretesskydd kommer att vara lika stort oavsett i vilken myndighets verksamhet uppgiften förekommer. En sekretessbestämelse till skydd för kontrollverksamheten vid högskoleprovet enligt den föreslagna lagen bör därför enligt regeringen gälla oavsett hos vilken myndighet den förekommer, dvs. för hela den offentliga förvaltningen.

För den nu aktuella situationer och uppgifter saknas enligt regeringen skäl att frånga huvudregeln att uppgifterna är offentliga. Det innebär att uppgifterna ska lämnas ut om det inte kan antas att viss angiven skada uppkommer om de lämnas ut. Det föreslås således att sekretess ska gälla för uppgift som hänför sig till planering eller andra förberedelser för sådan kontroll som avses i den nya lagen, om det kan antas att syftet med kontrollen motverkas eller den framtida kontrollverksamheten skadas om uppgiften röjs.

Bestämmelse om tystnadsplikt i enskilt bedriven verksamhet behövs

Om vilka personer som blir bundna av den föreslagna sekretessbestämmelsen anges i propositionen följande. En person som fått kännedom om en sekretessbelagd uppgift genom att för det allmännas räkning delta i en myndighets verksamhet på grund av anställning eller uppdrag hos myndigheten, på grund av tjänsteplikt, eller på annan liknande grund blir bunden av sekretessen, något som följer av 2 kap. 1 § OSL. Det innebär att inte bara myndighetens ordinarie personal omfattas utan att även provvakter, som anställts tillfälligt för att arbeta under högskoleprovet och som på förhand måste få veta förutsättningarna under provtillfället, ska anses delta i myndighetens verksamhet på ett sätt som gör att de omfattas av den föreslagna nya bestämmelsen i OSL.

För personer hos privata företag anges i propositionen följande. Tystnadspliktsklausuler i myndighetens uppdragsavtal med ett företag med krav på tystnadsplikt från de anställda kan ge ett visst skydd. Sådan avtalad tystnadsplikt är dock av civilrättslig karaktär och ger enligt regeringens bedömning inte ett tillräckligt skydd. En bestämmelse om tystnadsplikt för personal hos en enskild aktör som får reda på känsliga uppgifter bör därför införas i den föreslagna lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Bestämmelsen bör motsvara den föreslagna sekretessbestämmelsen i OSL och omfatta uppgifter om planering och andra förberedelser av kontroller enligt den nya lagen. Exempelvis omfattar tystnadsplikten ordningsvakter som är anställda hos bolag som anlitas av den ansvariga myndigheten för utförande av in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet av bestämmelsen. Tystnadsplikten innebär ett förbud att röja uppgifter

oavsett på vilket sätt det sker, t.ex. muntligen eller genom att en handling lämnas ut eller på annat sätt.

Behandlingen av personuppgifter är förenlig med EU:s dataskyddsförordning

Inledningsvis anges i propositionen om behandling av personuppgifter följande. De förslag som lämnas innebär att den myndighet som regeringen bestämmer kan komma att behöva behandla personuppgifter inför genomförande av in- och utpasseringskontroller om provdeltagare har medicinska hjälpmedel som kan ge utslag vid sådana kontroller eller om en provdeltagare på grund av sådana hjälpmedel inte kan passera t.ex. en larmbåge. Myndigheten kan vidare behöva behandla personuppgifter om en provdeltagare vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll och om beslut om sanktioner fattas mot provdeltagaren med anledning av detta. Personuppgifter kan också behöva behandlas om en provdeltagare överklagar ett sådant beslut eller om föremål som provdeltagaren bär på sig omhändertars och det görs en anmälan till polisen.

Därefter görs i propositionen en rättslig genomgång av hur sådan personuppgiftsbehandling förhåller sig till dataskyddsbestämmelserna. Regeringen konstaterar därvid följande. EU:s dataskyddsförordning är bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer. Förordningen utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Den kompletteras i Sverige av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, benämnd dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Dataskyddslagen är subsidiär till annan lag eller förordning, dvs. bestämmelser om behandling av personuppgifter som finns i sektorsspecifika lagar och förordningar och som avviker från dataskyddslagen har företräde (1 kap. 6 § dataskyddslagen).

Regeringen konstaterar vidare att det krävs en rättslig grund för att kunna behandla personuppgifter och redogör för de rättsliga grunder som är aktuella för myndigheters behandling av personuppgifter. Därefter redogörs för behandling av vissa kategorier av personuppgifter och av personnummer. I det sammanhanget anges att det ställs särskilt höga krav i dataskyddsförordningen för att få behandla vissa typer av uppgifter, s.k. känsliga personuppgifter såsom uppgifter om hälsa samt att myndigheter får behandla personuppgifter som rör lagöverträdelser. Sedan redogörs närmare för den personuppgiftsbehandling som den föreslagna lagregleringen ger upphov till.

Ytterligare rättsligt stöd för behandling av personuppgifter behövs inte

Regeringens bedömning

Den behandling av personuppgifter som förslaget om en ny lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet ger upphov till är enligt regeringen förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som med anledning av förslaget kan komma att ske hos den ansvariga myndigheten, Universitets- och högskolerådet och Överklagandenämnden för högskolan.

Det behöver inte införas någon ytterligare reglering för denna behandling.

Skälen för regeringens bedömning

Sammantaget bedömer regeringen att det inte finns något behov av ytterligare dataskyddsreglering med anledning av nämnda behandlingar. Regeringen framhåller att det åligger den personuppgiftsansvarige att beakta de grundläggande principerna om ändamålsbegränsning, uppgiftsminimering och lagringsminimering (artikel 5 i dataskyddsförordningen). Om myndigheterna ska spara uppgifter i elektronisk form måste även den grundläggande principen om integritet och konfidentialitet och bestämmelserna om säkerhet för personuppgifter (artikel 32 i dataskyddsförordningen) beaktas.

Ikraftträdande

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att den nya lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, ändringen i lagen om ordningsvakter och ändringen i offentlighets- och sekretesslagen ska träda i kraft den 1 juli 2023.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen anser att de föreslagna åtgärderna bör införas så fort som möjligt för att motverka fusk vid högskoleprovet. Med hänsyn till att det pågår en översyn av hur provet ska organiseras och att UHR och lärosätena behöver ges tillräcklig tid för de förberedelser som behövs innan kontrollerna kan utföras i skarpt läge föreslår regeringen att bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2023. Det innebär att bestämmelserna i praktiken kan tillämpas först vid högskoleprovet hösten 2023.

Regeringen konstaterar att de nya bestämmelserna inte ersätter några nu gällande bestämmelser och att det därmed inte finns behov av några övergångsbestämmelser.

Kompletterande information

Regeringen har beslutat att UHR ska ansvara för genomförandet av högskoleprovet permanent. Det framgår av 7 kap. 20 § högskoleförordningen i den lydelse som träder i kraft den 1 juli 2022.

Konstitutionsutskottets yttrande

Konstitutionsutskottet har fått tillfälle att yttra sig i ärendet. Utskottet har begränsat sitt yttrande till frågor om hur förslaget om att införa en möjlighet att genomföra kroppsvisitation vid in- och utpassering till högskoleprovet förhåller sig till skyddet mot kroppsvisitation i regeringsformen.

Konstitutionsutskottet framhåller att kroppsvisitation är en ingripande åtgärd och att det bör göras noggranna överväganden innan möjlighet till kroppsvisitation införs på nya områden. Konstitutionsutskottet anger att utskottet inte ser något hinder mot att riksdagen bifaller förslagen i propositionen från de utgångspunkter konstitutionsutskottet har att beakta.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4493 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) föreslås att riksdagen avslår propositionen. Motionärerna anger bl.a. att införandet av kroppsvisitation inte är proportionerligt i relation till målet med den föreslagna lagstiftningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser allvarligt på fusk vid högskoleprovet och anser att alla former av fusk hotar provets legitimitet som urvalsinstrument till högskoleutbildning. Högskoleprovet är till för att ge dem som inte har tillräckligt bra gymnasiebetyg en andra chans att studera vidare. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag som kommer att göra det betydligt svårare att använda sig av avancerad elektronisk utrustning för att fuska på högskoleprovet. Dessutom vill utskottet framhålla att tilliten till universitet och högskolor kan hotas om inte fusket stoppas. Samhället måste kunna lita på att personer som har en högskoleutbildning har kommit in på utbildningen på egna meriter.

Utskottet vill framhålla att regeringen efter en genomgång av alternativa metoder har kommit fram till att det är nödvändigt att införa en möjlighet till kroppsvisitation för att kunna hitta elektronisk utrustning som provdeltagare har på sig, men som är dold, och att det inte finns något annat verkningsfullt sätt att förhindra denna typ av fusk. I sammanhanget vill utskottet understryka att de åtgärder som hittills vidtagits, bl.a. har UHR skärpt sina föreskrifter med krav på sanningsförsäkran, för att förhindra fusk med elektroniska hjälpmedel enligt regeringen inte stoppat fusket och att ytterligare åtgärder därför måste införas.

Utskottet instämmer med regeringen i att kroppsvisitation är en ingripande åtgärd. Utskottet anser också i likhet med regeringen att ändamålet att upprätthålla förtroendet för högskoleprovet genom att motverka fusk som sker genom användning av elektroniska hjälpmedel vid provet är ett sådant angeläget och godtagbart ändamål i ett demokratiskt samhälle som kan motivera en begränsning av regeringsformens skydd mot kroppsvisitation. Utskottet instämmer även i regeringens bedömning att kroppsvisitation är en nödvändig och proportionerlig åtgärd för att motverka fusk vid högskoleprovet. Utskottet noterar vidare att konstitutionsutskottet i sitt yttrande inte har funnit något hinder mot att riksdagen bifaller förslagen i propositionen vad gäller kroppsvisitation.

Utskottet tillstyrker mot denna bakgrund förslagen i propositionen och avstyrker motion 2021/22:4493.

Utskottet övergår nu till att under särskilda rubriker behandla de motionsyrkanden som innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till lagförslagen.

In- och utpasseringskontroller

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om in- och utpasseringskontroller.

Jämför reservation 2 (M, C, KD) och 3 (SD).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2021/22:4616 av Lars Hjalmered m.fl. (M) bör regeringen överväga nya arbetssätt och andra tekniska lösningar som kan bidra till att motverka fusk vid högskoleprovet, exempelvis elektroniska störsändare. Motionärerna anser att regeringen ska få riksdagens uppdrag att överväga och vid behov återkomma med ett utvecklande förslag för att motverka fusk på högskoleprovet.

Enligt kommittémotion 2021/22:4578 av Patrik Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 finns inga skäl varför inte andra metoder skulle kunna komplettera kroppsvisitering. Motionärerna anser att radiovågsdetektorer ska tillåtas vid tillfällen där det anses lämpligt.

Enligt kommittémotion 2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (L) behövs krafttag mot fusk kring högskoleprovet, men åtgärderna som vidtas måste vara effektiva och rimliga. Motionärerna ifrågasätter att man inför en möjlighet att tvinga dem som ska genomgå högskoleprovet till kroppsvisitation utan att det finns någon misstanke om brott. Enligt motionärerna har andra alternativ för att stävja fusk på högskoleprovet såsom möjligheten att använda mobila störsändare avfärdats för lättvindigt.

Utskottets ställningstagande

Tekniska metoder för att hindra fusk vid högskoleprovet

Utskottet har välkomnat lagförslaget och instämmer i regeringens bedömning att det bara är pålitliga tekniska metoder som kan vara aktuella att använda för att hindra fusk på högskoleprovet. Med detta i åtanke vill utskottet uppmärksamma att det i Sverige är förbjudet att inneha störsändare och att det är straffbart att använda dem. Det huvudsakliga skälet till förbudet är att användningen av elektroniska störsändare kan orsaka mycket stora skador på kommunikationssystem som är nödvändiga för samhället, t.ex. mobiltelefoni eller räddningstjänstens radiokommunikation. Riskerna anses så stora och samhällsfarliga att undantagsutrymmet för laglig användning är ytterst snävt. Vidare är Kriminalvårdens erfarenheter att det är svårt att avgränsa det område som ska störas ut och att det därför enligt regeringen finns stor risk att störa ut kommunikation i den miljö som angränsar till provlokalen. Dessutom framhåller regeringen att Kriminalvården har konstaterat att även tillåten kommunikation lätt störs ut oavsiktligt och att Post- och telestyrelsen (PTS) har gjort samma bedömning. Utskottet instämmer följaktligen i regeringens bedömning att metoden med elektroniska störsändare inte är lämplig att använda i samband med högskoleprovet på grund av risken för omfattande störning av tillåten kommunikation. Denna bedömning gäller även de mobila störsändarna eftersom de också enligt regeringen kan få sådana oönskade effekter som nämnts. Utskottet beaktar likaså att regeringen framhåller att provet måste genomföras i tillfälligt upplåtna lokaler som inte kan anpassas särskilt för användning av störsändare.

Vidare kan utskottet konstatera att kontroll med radiovågsdetektor har vissa fördelar som regeringen redogör för, men att den nuvarande tekniska osäkerheten kring metodens pålitlighet enligt regeringen klart talar mot metodens användning. Regeringen nämner flera faktorer som påverkar metodens verkningsgrad, såsom närhet till mobilmaster, byggnadens egenskaper och vädret.

Mot denna bakgrund instämmer utskottet i regeringens bedömning att kontroller med radiovågsdetektor med den nuvarande tekniken inte är en adekvat metod som bör användas för att motverka fusk på högskoleprovet.

Utskottet kan slutligen konstatera att regeringen inte har uteslutit att andra tekniska lösningar kan bli aktuella att använda vid en in- eller utpasseringskontroll. Utskottet konstaterar också att det enligt regeringen bör vara upp till den ansvariga myndigheten att bedöma vilken utrustning som är mest ändamålsenlig att använda, med hänsyn till praktiska och ekonomiska faktorer samt den tekniska utvecklingen på området. Utskottet anser därmed att det finns en möjlighet att beakta den tekniska utvecklingen och att använda de metoder som i framtiden kan anses lämpliga.

Kroppsvsitation

Utskottet konstaterar att regeringen redogjort för de åtgärder som hittills vidtagits för att stoppa fusket med elektronisk utrustning, men att dessa inte förhindrat förekomsten av fusk. Utskottet instämmer därför i regeringens bedömning att det är nödvändigt att införa en möjlighet till kroppsvsitation för att hitta dold elektronisk utrustning som kan användas vid högskoleprovet och att det inte finns något annat sätt att förhindra fusk.

I likhet med regeringen anser utskottet att ändamålet att upprätthålla förtroendet för högskoleprovet genom att motverka fusk som sker genom användning av elektroniska hjälpmedel vid provet är ett sådant angeläget och godtagbart ändamål i ett demokratiskt samhälle som kan motivera en begränsning av regeringsformens skydd mot kroppsvsitation. Utskottet instämmer även i regeringens bedömning att kroppsvsitation är en nödvändig och proportionerlig åtgärd för att motverka fusket vid högskoleprovet.

Utskottet beaktar att konstitutionsutskottet i sitt yttrande inte har funnit något hinder mot att riksdagen bifaller förslagen i propositionen vad gäller kroppsvsitation.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund motionerna 2021/22:4616, 2021/22:4578 yrkande 2 och 2021/22:4532.

Ny personalkategori

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om att införa en ny personalkategori.

Jämför reservation 4 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4578 av Patrik Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 begär motionärerna att en ny personalkategori införs som ska samordna högskoleproven. Motionärerna anger att denna metod ska komplettera de föreslagna åtgärderna och att metoden innebär att provledaren inte har tillgång till hela provet på morgonen vid provstart, något som till viss del hindrar proven från att läcka.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har i och för sig inget att invända mot åtgärder som kan hindra att provfrågor kommer i omlopp före själva provet och att fusk därigenom stoppas, men anser inte att det finns anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd. Utskottet beaktar härvid att det kan finnas behov för UHR att se över myndighetens föreskrifter om högskoleprovet med anledning av de nya

bestämmelserna och att UHR i samband med det kan vidta nödvändiga åtgärder.

Därmed avstyrks motion 2021/22:4578 yrkande 1.

Reservationer

1. Lagförslagen, punkt 1 (V)

av Ilona Szatmari Waldau (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4493 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) och avslår proposition 2021/22:155 punkterna 1–3.

Ställningstagande

Det är viktigt att upprätthålla ett högt förtroende för provet som urvalsinstrument genom att motverka alla former av fusk. Däremot anser jag att förslagen i propositionen är oproportionerliga i relation till problemet. I propositionen föreslås att kroppsvisitation ska kunna genomföras vid in- och utpassering till högskoleprovet. Regeringen drar i propositionen flera paralleller till de säkerhetskontroller som genomförs vid flygplatser, domstolar och i riksdagen. Jag menar dock att det är en signifikant skillnad mellan att upprätthålla säkerheten på en flygplats, i en domstol eller i riksdagen och att motverka fusk på högskoleprovet.

Som Justitiekanslern (JK) påpekar i sitt remissvar är kroppsvisitation en mycket ingripande åtgärd som endast får förekomma i situationer där begränsningen av grundlagsskyddet kan bedömas som godtagbar. Jag delar JK:s bedömning att införandet av kroppsvisitation inte är proportionerligt i relation till målet med den föreslagna lagstiftningen i propositionen.

Som Universitets- och högskolerådet påpekat riskerar även de som måste genomgå en kroppsvisitation att få kortare rast mellan delproven och därmed få sämre återhämtning och därmed prestera sämre på provet än övriga provdeltagare.

Vänsterpartiet har flera gånger framfört kritik mot att högskoleprovet inte är tillräckligt anpassat för personer med funktionsnedsättning. Vi anser att kroppsvisitation riskerar att göra högskoleprovet ännu mindre tillgängligt.

Högskoleprovet borde finansieras så att lärosätena har resurser att vidta sådana åtgärder som de redan i dag kan vidta för att stävja fusk vid provtillfällena. Samtidigt bör avgiften hållas så låg som möjligt för att alla ska ha möjlighet att göra provet.

Med bakgrund av vad som har anförts ser jag inget annat alternativ än att riksdagen avslår propositionen.

2. In- och utpasseringskontroller, punkt 2 (M, C, KD)

av Josefin Malmqvist (M), Fredrik Christensson (C), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Christian Carlsson (KD) och Noria Manouchi (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4616 av Lars Hjalmered m.fl. (M) och avslår motionerna

2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (L) och

2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi välkomnar intentionen i propositionen med en ny lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet som syftar till att förhindra att fusk sker. Att begränsa tillgången till själva provets material är en bra början för att förhindra att proven läcker ut före start. Denna metod innebär att den som leder provet, provledaren, inte har tillgång till alla delar av provet direkt på morgonen. Detta är inte hela lösningen, men en bra åtgärd för att förhindra fusk. På samma sätt anser vi att det är rimligt att kunna använda sig av in- och utpasseringskontroller. Det är också rimligt att kontroller görs av väktare.

Vi invänder inte mot propositionens förslag. Däremot anser vi att de begränsningar som regeringen gör i åtgärderna kan diskuteras. Regeringen begränsar hur många provdeltagare som får kontrolleras. Vidare föreslås att en deltagare får kontrolleras maximalt två gånger varje provdag. Kontroller ska naturligtvis inte göras i onödan. Däremot ser vi inga tungt vägande skäl att begränsa kontrollerna på det sätt som gjorts. Det bör övervägas om dessa begränsningar verkligen är motiverade.

Regeringen avfärdar i propositionen vissa tekniska lösningar för att kontrollera och motverka fusk. Ett exempel är att elektroniska störsändare avfärdas. Bedömningen är säkert helt rimlig utifrån aktuell kunskap. Samtidigt vet vi att teknikutvecklingen i vårt samhälle går fort. Ny teknik kan både öppna för nya former av fusk och för nya sätt att stävja fusk. Att på förhand avfärda viss teknik bör inte ske. Tvärtom bör regeringen överväga nya och andra tekniska lösningar om det på ett rimligt sätt kan bidra till att motverka fusk. Till det ska sägas att teknik kan vara en kostnadseffektiv lösning i jämförelse med en kostsam åtgärd som användning av ordningsvakter och kroppsvisitationer. Vi anser att regeringen ska få riksdagens uppdrag att överväga och vid behov återkomma med ett utvecklande förslag för att

motverka fusk på högskoleprovet. Det handlar om såväl teknik som arbetssätt och annan begränsning som i dag finns.

3. In- och utpasseringskontroller, punkt 2 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (L) och

2021/22:4616 av Lars Hjälmered m.fl. (M).

Ställningstagande

Vi anser att regeringens förslag om kroppsvisitering (eller metalldetektor) är en utmärkt och nödvändig åtgärd för att bekämpa fusk. Denna metod ska i princip alltid användas och vara huvudmetod mot olika slags fusk. Det finns dock inga plausibla skäl varför inte andra metoder ska kunna komplettera denna utmärkta men personalintensiva metod.

Radiovågsdetektering ska vara tillåtet att användas vid högskoleproven och ska användas när det anses befogat. Det ska t.ex. anses vara befogat då andra kontrollåtgärder inte anses kunna användas till fullo på grund av personalbrist eller där det kommit larm om att fusk kan komma att ske. Dock ska positivt resultat av en radiovågskontroll behandlas med försiktighet och i huvudsak leda till ytterligare kontrollåtgärder för den provdeltagare som indikationen gett utslag för. I normalfallet ska den som ertappats med en positiv indikation bli föremål för ytterligare kontrollåtgärder, t.ex. kroppsvisitation (utanför provlokalen). Vid falsk indikation ska provdeltagaren få tillgodoräkna sig den ungefärliga tid som kontrollerna tagit och denna tid ska alltså läggas till provdeltagarens provtid. För beslut om radiovågsdetektering ska framtida teknikutveckling också beaktas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

4. Ny personalkategori, punkt 3 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Några remissinstanser, bl.a. Göteborgs universitet och Stockholms universitet, har framhållit fördelen med att en materialsamordnare enrolleras i samband med proven. Metoden innebär att provledaren inte har tillgång till hela provet på morgonen vid provstart. Detta hindrar, åtminstone till viss del, proven från att läcka. Där det är möjligt personalmässigt borde denna metod användas som standard. Dock ska den inte, som remissinstanserna föreslår, användas som enda metod för att bekämpa fusk, utan som ett komplement för att förhindra läckage av provresultat.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:155 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1980:578) om ordningsvakter.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionerna

2021/22:4493 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2021/22:155 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komplettera de föreslagna åtgärderna med att en ny personalkategori införs som har till uppgift att samordna proven, vilket kommer att innebära att provledare inte har tillgång till hela provmaterialet från starten på provet (eller vid dagens början), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att radiovågsdetektorer ska tillåtas vid tillfällen där det anses lämpligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:4616 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utveckla åtgärderna, t.ex. vad gäller teknik och arbetssätt, för att motverka fusk på högskoleprovet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § I denna lag finns bestämmelser om kontroller med kroppsvisitation av provdeltagare vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller).

Ändamålet med sådana kontroller är att motverka att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel.

Med elektroniskt hjälpmedel avses elektronisk utrustning som kan lagra, innehålla, sända eller ta emot information.

När får in- och utpasseringskontroller utföras?

2 § En in- eller utpasseringskontroll får utföras i samband med ett provpass för att söka efter elektroniska hjälpmedel. Om en sådan kontroll görs ska alla som ska delta eller har deltagit i provpasset genomgå kontrollen. Kontroller får dock inte utföras på provdeltagare som är under femton år.

In- och utpasseringskontroller får utföras i så många lokaler som bedöms vara nödvändigt för att fusk genom användning av elektroniskt hjälpmedel ska motverkas på ett effektivt sätt.

Ingen provdeltagare får kontrolleras mer än två gånger under en provdag.

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska besluta om och ansvara för genomförandet av in- och utpasseringskontroller och andra åtgärder enligt denna lag.

In- eller utpasseringskontrollens genomförande

4 § En in- eller utpasseringskontroll ska utföras av en polisman eller av en ordningsvakt som förordnats av Polismyndigheten enligt 2 d och 5 §§ lagen (1980:578) om ordningsvakter.

5 § En in- eller utpasseringskontroll ska genomföras med metalldetektor eller annan liknande anordning. Om det finns särskilda skäl får en in- eller utpasseringskontroll genomföras på annat sätt.

En in- eller utpasseringskontroll som genomförs på annat sätt än med metalldetektor eller liknande anordning och som inte avser föremål som

provdeltagaren har med sig får utföras endast av en person som är av samma kön som provdeltagaren.

Sådan kontroll som avses i andra stycket och som är av mer väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme. Kontrollen ska utföras i vittnes närvaro, om den som ska kontrolleras begär det och det kan göras utan större omgång. Vittnet ska vara av samma kön som provdeltagaren.

Konsekvenser av vägran att genomgå en in- eller utpasseringskontroll

6 § En provdeltagare som vägrar att genomgå en in- eller utpasseringskontroll ska

1. nekas tillträde till den lokal där provet genomförs under provdagens återstående provpass, och

2. inte få något resultat på provet.

En provdeltagare som vägrar att genomgå en utpasseringskontroll ska även stängas av från deltagande i provet under en period av två år från tidpunkten för kontrollen.

Första stycket 2 och andra stycket ska inte tillämpas om det finns synnerliga skäl.

Omhändertagande av elektroniska hjälpmedel

7 § Den som utför en in- eller utpasseringskontroll får från en provdeltagare omhändertaga ett elektroniskt hjälpmedel som kan befaras komma till användning eller ha använts vid fusk på högskoleprovet och som påträffas vid en in- eller utpasseringskontroll. Omhändertagande får göras även av delar av sådan utrustning.

8 § Föremål som har omhändertagits enligt 7 § ska förvaras på ett betryggande sätt. Ett bevis om att ett föremål omhändertagits ska utfärdas, om provdeltagaren begär det.

Ett föremål som har omhändertagits enligt 7 § ska återlämnas till provdeltagaren senast när provdagen är slut, om inte annat följer av 9 §.

9 § Om ett omhändertaget föremål bedöms kunna tas i beslag enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken, ska omhändertagandet skyndsamt anmälas till Polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå till dess frågan, om föremålet ska tas i beslag, har prövats. Omhändertagandet ska i ett sådant fall dokumenteras.

Tystnadsplikt

10 § Den som är eller har varit verksam i en enskilt bedriven verksamhet som anlitas för kontrollverksamhet enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon har fått veta om planering eller andra förberedelser för in- och utpasseringskontroller.

I det allmänna verksamhet tillämpas bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Överklagande

11 § Beslut enligt 6 § första stycket 2 och andra stycket får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Nämndens beslut får inte överklagas.

Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:578) om ordningsvakter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1980:578) om ordningsvakter
dels att 3 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 2 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 d §

Ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid in- och utpasseringskontroller enligt lagen (2022:00) om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

3 §¹

Om det finns ett särskilt behov och det är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt, får ordningsvakter förordnas även i annat fall än som avses i 2–2 c §§.

Om det finns ett särskilt behov och det är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt, får ordningsvakter förordnas även i annat fall än som avses i 2–2 d §§.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

¹ Senaste lydelse 2021:78.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att nuvarande 17 kap. 4 § ska betecknas 17 kap. 3 c §,

dels att rubriken närmast före 17 kap. 4 § ska sättas närmast före 17 kap. 3 c §,

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 kap. 4 §, och närmast före 17 kap. 4 § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

Kontroller vid högskoleprovet

4 §

Sekretess gäller för uppgift som hänför sig till planering eller andra förberedelser för in- och utpasseringskontroller enligt lagen (2022:00) om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet, om det kan antas att syftet med kontrollen motverkas eller den framtida kontrollverksamheten skadas om uppgiften röjs.

För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

BILAGA 3

Konstitutionsutskottets yttrande 2021/22:KU5y

In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 21 april 2022 att ge konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2021/22:155 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.

Utskottet begränsar sitt yttrande till frågor om hur förslaget om att införa en möjlighet att genomföra kroppsvisitation vid in- och utpassering till högskoleprovet förhåller sig till skyddet mot kroppsvisitation i regeringsformen.

Utskottet framhåller att kroppsvisitation är en ingripande åtgärd och att det bör göras noggranna överväganden innan möjlighet till kroppsvisitation införs på nya områden. Från de utgångspunkter konstitutionsutskottet har att beakta ser utskottet inte något hinder mot att riksdagen bifaller förslagen i propositionen. Det ankommer dock på det utskott som bereder propositionen att närmare överväga förslagen i sak. Det är således utbildningsutskottet som har att ta slutlig ställning till regeringens bedömning.

Utskottets överväganden

Propositionen

I proposition 2021/22:155 föreslår regeringen bl.a. en ny lag, lagen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Förslagen syftar till att förhindra att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniskt hjälpmedel. Den nya lagen innebär bl.a. att kontroll med kroppsvisitation av provdeltagare får utföras vid inpassering till eller utpassering från en lokal där högskoleprovet genomförs (in- och utpasseringskontroller).

För närvarande finns det inte några bestämmelser som tar sikte på undersökning av provdeltagares kläder eller andra tillhörigheter i samband med högskoleprovet.

I propositionen anförs att fusk som sker med elektroniska hjälpmedel har fortsatt trots att regeringen och ansvariga myndigheter har vidtagit åtgärder mot denna typ av fusk. Ytterligare åtgärder bör därför enligt regeringen införas för att motverka det fortsatta fusket med elektroniska hjälpmedel vid högskoleprovet.

Vidare anförs i propositionen att det är av betydelse att analysera vilka andra, mindre ingripande åtgärder som står till buds för att bedöma om just kroppsvisitation bör införas för att motverka fusk genom användning av elektroniska hjälpmedel.

Regeringen bedömer att elektroniska störsändare inte bör användas vid högskoleprovet på grund av risken för omfattande kommunikationsstörning i övrigt. Vidare bedömer regeringen att kontroller med radiovågsdetektor är en metod som ger ett begränsat underlag för rättsliga åtgärder och som skulle medföra störningar för samtliga provdeltagare under pågående provpass, samtidigt som det saknas ett tekniskt underlag som styrker att metoden är tillräckligt pålitlig.

För att motverka fusk med elektronisk utrustning genom att faktiskt hitta dold elektronisk utrustning och utan att störa provdeltagarna under provpassen är det enligt regeringens bedömning nödvändigt att införa in- och utpasseringskontroller med kroppsvisitation i den omfattning som bedöms vara nödvändigt för att syftet med kontrollen ska uppnås. En lagreglering som möjliggör kroppsvisitation i samband med in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet är enligt regeringen förenlig med det skydd mot kroppsvisitation som följer av regeringsformen och den rätt till respekt för privat- och familjeliv som gäller enligt Europakonventionen.

I propositionen anför regeringen att in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet kommer att omfatta alla som ska skriva provet, med undantag för de som är under 15 år. Den begränsning som införandet av sådana kontroller innebär görs således inte på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Vidare anförs i propositionen att åtgärden inte heller

utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen som en av folkstyrelsens grundvalar.

I propositionen anförs att de flesta av de bestämmelser i nuvarande lagstiftning som medför rätt att utföra allmänna inpasseringskontroller med kroppsvisitation har motiverats med att åtgärden har ansetts nödvändig för att i vissa fall förhindra att det begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Syftet med det kan i förlängningen vara att skydda grundläggande demokratiska principer såsom offentligheten vid domstolsförhandlingar eller beslutande politiska församlingar. Kroppsvisitation har också ansetts befogad som ett straffprocessuellt tvångsmedel för att utreda brott eller för att kontrollera personer eller besökande till personer som är frihetsberövade av olika skäl.

Lagrådet

Lagrådet har granskat lagförslagen och inte haft några synpunkter.

Motionerna

Det har lämnats fyra motioner med anledning av propositionen.

I kommittémotion 2021/22:4493 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V) föreslås att riksdagen avslår propositionen. I motionen anförs bl.a. att införandet av kroppsvisitation inte är proportionerligt i relation till målet med den föreslagna lagstiftningen.

Maria Nilsson m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2021/22:4532 att riksdagen tillkännager för regeringen vad som anförs i motionen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Motionärerna ifrågasätter att man inför en möjlighet att tvinga de som ska genomföra högskoleprovet att tvingas till kroppsvisitation utan misstanke om brott. Det finns enligt motionärerna andra alternativ som kan användas.

I kommittémotion 2021/22:4578 av Patrick Reslow m.fl. (SD) föreslås att en ny personalkategori ska samordna högskoleproven (yrkande 1) och att radiovågsdetektorer ska tillåtas när det kan anses vara lämpligt (yrkande 2).

Lars Hjalmered m.fl. (M) föreslår i kommittémotion 2021/22:4616 att regeringen ska utveckla åtgärderna t.ex. när det gäller teknik och arbetssätt för att motverka fusk vid högskoleprovet.

Gällande ordning

Av 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen framgår att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

I regeringsformen finns ingen definition av begreppet kroppsvisitation. Med kroppsvisitation menas enligt förarbetena till regeringsformen undersökning av en persons kläder eller av det som någon bär med sig, t.ex. en handväska (prop. 1975/76:209 s. 147). Kroppsvisitation preciseras i 28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken som en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig. Detta innebär, enligt förarbetena till bestämmelsen, att man kan känna såväl utanpå kläderna som inuti fickor och liknande (prop. 1993/94:24 s. 40–43). Med uttrycket ”andra föremål” avses föremål avsedda att förvara andra föremål i, t.ex. plånböcker, kartonger och fodral och även bagagelådor och barnvagnar m.m. Det avgörande är att det rör sig om ett föremål som den som ska undersökas har med sig.

Skyddet mot kroppsvisitation får enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 regeringsformen begränsas genom lag. Begränsningar får enligt 2 kap. 21 § göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte heller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Enligt förarbetena innebär bestämmelsen att lagstiftaren noggrant ska redovisa sina syften när en fri- och rättighetsinskränkande lag beslutas (prop. 1975/76:209 s. 153).

Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Europakonventionen gäller som lag i Sverige, se lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Av artikel 8.1 Europakonventionen följer att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentliga myndigheter får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Utskottets ställningstagande

För att en begränsning av skyddet mot kroppsvisitation i 2 kap. 6 § regeringsformen ska vara tillåten måste den tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Dessutom får begränsningen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den. Begränsningen måste göras i lag och den får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Konstitutionsutskottet vill framhålla att kroppsvisitation är en ingripande åtgärd och att det bör göras noggranna överväganden innan möjlighet till kroppsvisitation införs på nya områden. Av propositionen framgår att det för närvarande inte finns några bestämmelser som tar sikte på undersökning av provdeltagares kläder eller andra tillhörigheter i samband med högskoleprovet. Vidare framgår av propositionen att de flesta av de bestämmelser i nuvarande lagstiftning som medför rätt att utföra allmänna inpasseringskontroller med kroppsvisitation har motiverats med att åtgärden har ansetts nödvändig för att i vissa fall förhindra att det begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Förslagen i propositionen syftar till att förhindra att fusk sker vid högskoleprovet genom användning av elektroniska hjälpmedel. I propositionen redogör regeringen för olika alternativa åtgärder till att införa en möjlighet till kroppsvisitation. Regeringen redogör även för att högskoleprovet är ett viktigt urvalsinstrument och att tilliten till viktiga samhällsfunktioner kan hotas om inte fusket stoppas. Regeringen anser att ändamålet att upprätthålla förtroendet för högskoleprovet genom att motverka fusk som sker genom användning av elektroniska hjälpmedel vid provet är ett sådant angeläget och godtagbart ändamål i ett demokratiskt samhälle som kan motivera en begränsning av regeringsformens skydd mot kroppsvisitation. Enligt regeringen bedöms kroppsvisitation vara en nödvändig och proportionerlig åtgärd för att motverka fusk vid högskoleprovet. Enligt förslaget ska en in- eller utpasseringskontroll utföras av en polisman eller av en ordningsvakt som förordnats av Polismyndigheten.

Regeringen gör i propositionen en genomgång av alternativa åtgärder och redovisar sin proportionalitetsbedömning. I två av motionerna ifrågasätts regeringens bedömning.

Från de utgångspunkter konstitutionsutskottet har att beakta ser utskottet inte något hinder mot att riksdagen bifaller förslagen i propositionen. Det ankommer dock på det utskott som bereder propositionen att närmare överväga förslagen i sak. Det är således utbildningsutskottet som har att ta slutlig ställning till regeringens bedömning.

Stockholm den 4 maj 2022

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Marie Granlund (S), Lars Jilmstad (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Mia Sydow Mölleby (V), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Tuve Skånberg (KD), Camilla Hansén (MP), Erik Ottoson (M), Sofie Eriksson (S), Alexander Ojanne (S), Linda Modig (C), Lars Andersson (SD) och Nina Lundström (L).